

Štev. 12.

Na Dunaju, 21. septembra 1897.

Letnik X.

Vseslovenski shod.

Letošnji dan 14. sept. ostane za Slovence spomina dostojen, morebiti, kakor se nadejajo, tudi važen dan v dobi ustavnega bojevanja. V ta dan izvršil se je v zgodnjem poletju skleneni vseslovenski shod v Ljubljani. Udeležili so se ga Slovenci iz vseh pokrajin, kjer so naseljeni skupno. Ker so v Istri tesno združeni Hrvati, in Slovenci je dobil shod radi tega značaj tudi shoda istrskih Hrvatov. Slovenski drž. poslanci so odločili snovi shodu, in ker so oni sedaj v obsežnišem klubu in s tem v sestavi sedanje državnozborske večine, je bilo taktično pravilno in jako umestno, da so povabili tudi drugih slovanskih zastopnikov na shod, in so v resnici prišli na shod tudi pooblaščenec dalmatinskih Hrvatov, Čehoslovancev in Malorusov. Zajedno je došel tudi bar. Rukavina, kot pooblaščenec sedanje hrvatske opozicije hrv. sabora. Hrvatska opozicija opira se na zgodovinsko hrv. drž. pravo in pošteva tudi nacionalno kulturno stremljenje Slovencev; iz obeh vzrokov je prav, da je bilo nekaj členov hrv. opozicije svedok slovenskega in isto-hrvatskega Ljubljanskega shoda.

Po dolgih, tužnih letih medsebojnih preprirov kranjskih Slovencev so se na tem shodu sešli slovenski rodoljubi brez razlike strankarskega mišljenja in so s tem zopet zasvedočili potrebo skupnega postopanja gledé na narodno vprašanje in gledé na brambo proti narodnim nasprotnikom in vragom.

Naj označujemo kakorkoli sedanjo državnozborsko večino ali pa slovansko-krščansko zvezo, v kateri so sedaj Slovenci, pripoznati smo dolžni vsaj tendencijo, vsled katere stremé posamične slovanske stranke k združevanju in skupnemu postopanju. To tendencijo so dejanski dokazali tudi Slovenci in Hrvati na Ljubljanskem shodu, in so jo priznale tudi tiste slovanske parlamentarne skupine, ki so poslale svoje delegate na ta shod. Tendencija sama po sebi izvira iz načela, katero more pozneje poroditi več, nego kažejo dosedanja dejanja.

A tudi konkretna oblika sprejetih resolucij kaže v pogledu na prejšnje postopanje velik napredek, in to po vsebini in po duhu, ki prešinja skupne sklepe. V tem ko smo bili do poslednjih let dolžni, zavračati in odločno grajati preveliko, neopravičeno mero oportunitizma zlasti slovenskih zastopnikov, so se na vse-

slovenskem shodu nekako ohrabрили pa pokazali voljo, da so pripravljeni na vse, torej v slučaju neuspehov pri osrednji vladi, narod voditi tudi v opoziciji. S tem obratom dokazujejo tudi zajedno večje spoznanje o občem sistemu avstro-ogerske politike. Neugodno in vedno hujše položanje jugoslovanskih pokrajin je končno privedlo do preverjenja, da je treba delovati na obči preobrat, in da ta se ne doseže z oportunitizmom. Mera je takó polna, da je shod odobral žuganje z eventuvalno opozicijo. S tem so poslanci pred Slovenci in v obče pred Slovani vsaj na shodu popravili nekoliko tega, kar so bili zagrešili nekateri rodoljubi in novinarji od začetku sedanje vlade, ko so sodili toliko optimistično o tej vladi in so na Slovenskem celó snovali in tiskali poljske pozdrave. Dejanja in stalno neugodno položanje so napravila pot bolj pesimističnemu mišljenju, in to je vsekakor začetek k boljšemu.

V jedni resoluciji shod odobruje slovansko krščansko zvezo, vse druge razpravljajo neposredno narodne potrebe in težnje v posamičnih deželah ali pa narodnostno vprašanje v obče. Poslednje so spravili celó v dve resoluciji; v jedni se zahteva bolj jezikovna enakopravnost za Hrvate in Slovence v Istri ter za Slovence po ostalih deželah. Za vse narode govori pa posebna resolucija, ki zahteva nacionalno avtonomijo s pomočjo posebnega zakona v smislu, da bi se vsakemu narodu podelil poseben nacionalni kulturni zastop.

O nacionalni avtonomiji je govoril drž. poslanec Povše. Z resolucijo poslednjega so Slovenci v skupnosti pripoznali potrebo nacionalne avtonomije v popolnoma jasnem, določenem, konkretnem smislu. S to resolucijo so se pridružili Malorusom, ki so tudi javno, na skupnih shodih zahtevali in po imenu imenovali nacionalno avtonomijo.

Z resolucijo o nacionalni avtonomiji so Slovenci poleg Malorusov prehiteli tiste Nemce, ki zahtevajo izključno poseben jezikovni zakon, in tudi tiste Nemce, ki sicer zahtevajo nacionalno avtonomijo, toda le parcijalno, v najugodnišem slučaju od dežele do dežele, najrajši pa le za češko kraljestvo. Tudi se je vseslovenski shod odločno izrekel za narodno samoupravo v takem smislu, da je ločena od deželne avtonomije, da pošteva zgolj narodnost in jezik, in hoče posebne narodne kulturne parlamente jedino v obsegu nacionalnih in jezikovnih vprašanj.

Z resolucijo o nacijski avtonomiji so slovenski rodoljubi vseh dežel in barev razobeseli zastavo, na kateri je opomin tudi drugim slovanskim narodom, namreč ta, da naj se vsi poprimejo najprej narodnostnega vprašanja in da začnejo še le potem z vsó odločnostjo zahtevati izvršenje zgodovinskih državnih prav. Vseslovenski shod se ni postavil v nasprotje z zgodovinskimi pravom in v obče ne z nobeno obliko federalizma, kakoršen imajo pred očmi Čehi, Malorusi in Hrvati, pač pa kaže nato, da z nacijsko avtonomijo bi si vsi narodi zagotovili svoj obstanek, zajedno bi po najkrajši peti prišli do zaželenega federalizma, kateremu delajo sedaj Nemci največe zapreke.

Slovenska resolucija o nacijski avtonomiji glasno opominja, da z izvršbo samo jezikovne enakopravnosti ni še izvršena tudi narodna enakopravnost, katera obseza narodnost in jezik, ne pa samo jezik.

Če so na vseslovenskem shodu posebe sklepali o izvršbi jezikovne enakopravnosti, nima to drugega smisla in pomena, kakor da Slovenci so takó pritisnani v posameznih deželah, da ne morejo čakati dalje, in da bodo oni odslej neprimerno stremili k izvršenju nacijske avtonomije za vse narode, da pa med tem časom ne prenehajo zahtevati izvršenja jezikovne enakopravnosti. Ne jezikovna, ne narodna enakopravnost se ne da pravilno izvršiti brez nacijskih kulturnih zastopov, a vsaj nekaj se more stvoriti tudi brez nje po sedanjih potih, in to naznanjajo Slovenci v posebni resoluciji, katero je na shodu utemeljeval dr. posl. dr. Ferjančič.

Če so Mladočehi modri dovolj, popusté začasno od svoje škodljive trme, da hočejo po vsej sili dosežati popolno narodno enakopravnost le po deželnih zborih. Ker jim isto enakopravnost ne zagotavlja samo zgodovinsko drž. pravo, temveč tudi sedanja ustava, dolžni so uže radi Slovencev, Malorusov in Slovanov v skupnosti postaviti se na stališče skupnih nacijskih potreb, torej oprijeti se slovenske resolucije, po kateri morejo vsi narodi doseči nacijsko avtonomijo po zakonu, ki bi se sprejel v državnem zboru. Tu je zopet prilika dokazati, koliko v resnici velja slovanska solidarnost.

Sicer pa so slovenski, posebe državnozborski zastopniki odslej dolžni, pridobiti skupine sedanje ali katere si bodo večine za izbojevanje nacijske avtonomije. V politiki se mnogo izpreminja, vendar bi mogli prorokovati, da poljsko plemstvo najbrže zapusti Slovence in druge Slované, kedar bi bilo treba soglašati in glasovati z njimi za tako rešenje nacijskega vprašanja. Poprej pristopijo še kake nemške stranke Slovanom na pomoč, nego pa Poljaki, ki so uže jedenkrat izpodkopali take državnike, ki so hoteli v Galiciji in drugod izvršiti nacijsko avtonomijo. Poljaki so sprejeli madjarsko teorijo »historisko-politiških individualitet dežel« in so v svoj čas zavedli tudi Čehoslovane, da so se poprijeli madjarsko-poljskega mamila pa zapustili program slovanskega Praškega kongresa in prvega skupnega državnega zbora.

Resolucija vseslovenskega shoda ne sme ostati samo zabeležena na papirju, kakor kaka določba sedanje ustave, temveč mora postati dejansko stremjenje slovenskega naroda in naposled tudi dovršeno dejanje! Nekdaj je bil dr. Gregorec osamljen v drž. zboru, ko se je prvi v tem zboru izrecno potožal za

nacijsko avtonomijo; od 14. sept. 1897 je dobil in mora dobiti drugih pomočnikov zanj. Slovenski poslanci z istrskimi zastopniki so se neposredno zavezali na nacijsko avtonomijo; moralno veže pa tudi vse tiste slovanske skupine, ki so poslale svoje delegate na hrvatsko-slovenski shod. Ta dejanska in moralna dolžnost pa ni težavna, ker je v interesu vseh narodov in zastopnikov, če so zares lojalni in pravični. Interes monarhije in narodov je v pogledu na nacijsko avtonomijo najtesneje združen, in vse kaže, da od srečne izvršbe nacijske avtonomije je zavisen tudi trden obstanek cesarstva.

Če torej kaka skupina sedanje ali kake druge večine zapusti slovenske in druge slovanske avtonomiste radi te njih lastnosti, ni bil in ni pravi njihov prijatelj, in bolje je, združiti z nasprotnikom, ki je vsaj v tej najodločilni točki naš pomočnik, in taki sodeljatelji bodo prej ali poslej sami Nemci, ko izprevidijo, da v Avstro-Ogerski ne more noben narod stalno in po sili prisvajati si hegemonije. Prvenstvo se mora, ako je opravičeno, razviti samo od sebe, ne po zvičajah, ne po silovitostih, temveč po zakonih naravnega, *svobodnega* tekmovanja.

Nacijska avtonomija vsaj za istrske Hrvate in skupnost Slovencev ne visi več, rekli bi, v zraku; doslej je živela samo v kakem listu ali mimogrede v ustih kakega rodoljuba. Odslej pa so se za njo zavezali Slovenci, istrski Hrvatje, moralno tudi drugi Hrvatje, prav za prav tudi Mladočehi, in imajo Slovenci uže davno svoje združnike in sobojevnike za nacijsko avtonomijo v Malorusih.

Ob tej priliki ima po vsem utemeljeno pravo tudi urednik »Slovanskega Sveta« javno izraziti svojo radost nad sprejeto resolucijo o nacijski avtonomiji. On, kakor mu more najbolj zasvedočiti drž. poslanec kanonik dr. Gregorec, se je od l. 1885 trudil po nemških, slovanskih in slovenskih listih, med temi najbolj v »Slov. Svetu«, da bi primerno pojasnil pomen in dalekosežnost nacijske avtonomije.

Na Slovenskem je začel on pri narodni avtonomiji v resnici *ab ovo*, ko je v prvem dotičnem članku začel govoriti celó o imenu, potem o pomenu te avtonomije, s tem pa dokazovati, da Slovenci po svojem domačem ožem programu niso federalisti, kakor so se po napačnih analogijah imenovali dotlej.

V poslednjih 6 ali 7 letih ga je pri tem najbolj in prav pošteno podpirala Tržaška »Edinost«, katera je priobčevala članke iz »Sl. Sveta«, pri tem pa vedno navajala ta list, in je tudi sama pisala članke o narodni avtonomiji. V »Slov. Narodu« je urednik »Slov. Sveta« priobčeval članke o narodni avtonomiji leta 1886 in 1887.

Danes imajo ti listi zadoščenje, da so slovenski voditelji z vsemi politiskimi razlikami jedini v stremjenju o narodni avtonomiji, in da je o njej govoril na samem vseslovenskem shodu zastopnik, ki je izbran ne od narodne, temveč od katoliško-narodne stranke. To je najvažnejši napredek med strankami slovenskega naroda samimi.

Vseslovenski shod je sklepal sicer o več važnih točkah, važnih samih posebe, še bolj pa, ker so aktualne gledé na sedanji obćepolitiški in slovenski ter hrvatsko-slovenski posebni položaj, vendar pa je resolucija o nacijski avtonomiji najvažnejša ne le po pomenu in dalekosežnosti, temveč tudi v pogledu na

sistem in tudi sedanje takisto obče totransko pololenje in politikovanje. Nacijonalna avtonomija — poprej ne bode pravega miru in stalnih razmer — mora se izvesti ne le v totranski polovini, temveč tudi na Ogerskem. Tudi na Ogerskem stvari dozorevajo do političkega in gospodarskega poloma, naj se kaže še toliko drugo lice na zunaj. V totranski polovini pa so jo ravno nemški razposajeni vitezi in zagovorniki pestnega prava pritirali tje, kjer je treba vozati presekati, in če ni gr. Badeni sposoben ali dovolj močan zato, mora nastopiti drug državnik, ki preseče ta gordiški voz, da napravi pot nacijonalni avtonomiji, ž njo pa normalnim odnosom vsake konstitucije in pravilno delujočih parlamentov. Nemške stranke so tudi s pozitivnimi, seveda nezadostnimi predlogi ravno letošnje poletje pripravili pot — nacijonalni avtonomiji, da je popolnoma dozorela za naš osrednji parlament.

Če slovenski poslanci nastopijo v drž. zboru takoj ali kmalu s predlogom o izvršbi nacijonalne avtonomije, prisilijo prijatelje in neprijatelje, da pokažejo svojo pravo barvo; oni pridobijo nemške stranke, kolikor so zares odkritosrčne v zahtevanju izvršilnega zakona o nacijonalni enakopravnosti; kolikor pa so le hinavske, jih Slovenci s svojim predlogom — uženejo ter celo ostrašijo Čehoslovanom na korist! Ako se nemške stranke bojé nacijonalne avtonomije radi tega, ker bi se ž njo ojačila narodnost slovanskih narodov, ne bodo več toliko drzne ne v zanikanju jezikovnih naredeb, ne v pozitivnih zahtevah; to pa bi bilo vse, kakor Slovanom na dobiček, in ti bi pri tem še vedno ostali na stališču nacijonalne avtonomije.

Po vsem tem je specijalno od slovenskih drž. zastopnikov zavisno, kedar in v koliki meri bode dan vseslovenskega shoda važen in celo zgodovinski pomemben. Vabljiva perspektiva za slovenske zastopnike, da ostanejo tudi v drž. zboru tistega odločnega duha, s katerim je na shodu spodbujal poslušalce drž. posl. dr. Šušteršič! Na delo torej, krepko naprej! Bodi vseslovenski shod začetek novi, boljši dobi!

Pripravljeni odbor je v seji 28. avg. sklenul, da bi se shod vršil 14. sept. t. l. od 9. ure dopoldne, ter je naznanil dnevni naslednji red: 1. Obči politički položaj; poroč. drž. posl. dr. Šušteršič. 2. Jezikovno vprašanje; drž. posl. dr. Ferjančič. 3. in 4. Primorske razmere; drž. posl. Spinčič in odvetnik dr. Franko. 5. Koroške razmere; dež. posl. Grafenauer. 6. Štajerske razmere; dež. posl. dr. Dečko. 7. Narodna avtonomija in narodogospodarski položaj slovenskega in istrskohrvatskega ljudstva; drž. poslanec Povše. 8. Sklepanje o predlaganih resolucijah.

Zborovanju so določili čas od 9. do 2. ure popoldne. Radi tega, kakor so poročali listom, so izključili tudi vsakatero debato. Udeležbo so omejili na vabljene osebe. Shodu so dali značaj narodnih zaupnikov. Odbor je imenik zaupnikov s podobori zunaj Kranjskega izgotovil. Radi omejenega prostora omejili so število vabljencev.*) Po 5. uri pop. se je določil banket.

No, shod, kakor poročajo listi, se je prek in prek srečno izvršil. Po brzojavnih poročilih se je udeležilo

*) Urednik „Sl. Sveta“ ni dobil ne naznanila o sklepih pripravljalnega odbora, ne kakega vabila na shod. Morebiti je primerno zabeležiti, da s Slovenskega prihajajočim nevljudnostim smo se že privadili, to pa nas ni nikdar zaviralo, da bi ne presojevali stvari na podstavi dejstev, kolikor se moremo seznaniti ž njimi.

shoda kakih 1700 ljudij. Nasli so mesto okrašeno z zastavami, kakor je posebe skrbel župan Hribar. Došlo je več hrvatskih opozijonalcev iz banovine, namreč gg. bar. Rukavina, David Starčević, dr. Ružić, dr. Banjavčić in dr. Potočnjak; v imenu mladočesk. kluba dr. Stranský, potem češkomoravski drž. posl. dr. Stojan, maloruski posl. Barvinski, iz Istre dr. Vitezić, s Tržaškega Iv. Nabergoj. Izmed slovenskih drž. in dež. poslancev so bili menda vsi prisotni. Zborovanje v „Narodnem Domu“ je otvoril dr. Šušteršič, predsednikom je bil izvoljen drž. posl. gorških Slovencev dr. Gregorčič. Častnimi predsedniki so se izvolili gg. dež. glavar Detela, župan Hribar, dr. Barvinski, bar. Rukavina in dr. Stranský, podpredsedniki pa dr. Jurtela, posl. Einspieler in Nabergoj, zapisnikarji dr. Gregorin, dr. Medved, dr. Rosina in dr. Žitnik.

Častni predsedniki so nato pozdravljali zborovalce. Dež. glavar Detela je pozdravil Slovence v imenu kranjske dežele, rekši, da shod je dokaz jedinstva vseh južnih Slovanov. Prekrasno in živo je govoril župan Hribar. Naglašal je, da skrb za bodočnost družik slogi vse Slovence, to je tudi potreba, ko vihra boj na vsej črti, ne za svetinje narodov, za blaginjo človeštva, temveč divji boj v znamenju najtemnejšega reakcionarstva za premoč in nadvlado. Ko se vračajo pravice Slovanom, vzdiga se huronski vrišč in hruš, ker hočejo vzdržati načelo o gospodujočih narodih. Slovani naj bodemo i nadalje službujoči narodi Nemcem, katerim se z istim namenom pridružujejo Lahi. Kar so Slovenci doživeli v Celju ob poslednji slavnosti, dogaja se po primorskih mestih skoro vsak dan. Danes hoče shod opominjati vlado, kaj je dolžna slovenskemu in hrvatskemu narodu, ki ne hodita demonstrirati čez granice; na mestu smo, kedar gre izpolnjevati dolžnosti do države; zato imamo pa tudi pravo zahtevati, da nas država pozna. Vlada nas doslej ni hotela poznati, in kaka je še danes, dokaz je v tem, da v Ljubljani izhajajoči uradni list, ki nemško slavnost oznanja že tedne in mesece poprej, o današnjem shodu, na katerem je zastopano prvotno prebivalstvo peterih koronovin, doslej še besedice črtnul ni. Ni torej čuda, da je vlada proti obstrukcionistom slabotna, a če je ona slabotna, bodimo močni mi. Le tako si priborimo končno zmago. No obstrukcija bode za Slované blagoslov, ako jih združi tesneje, in oni provzročijo prepod Avstrije v smislu svobode in pravičnosti. Naj bi to zborovanje okrepilo slovansko pobratimstvo in ponos slovenskega naroda. Slovani, ako le hočemo, smo nepremagljivi.

Posl. Barvinski je pozdravil shod na slovenskem jeziku, potem pa povdarjal idejo slovanske vzajemnosti. Pristavil je, da slovanski zastopniki so se se le sedaj, po 30 letih, združili v parlamentu. Takisto dr. Stranský je povdarjal slovansko solidarnost in posebno vzajemnost Čehov in Slovencev. Opominjal je k združenju, ne v ofenzivo, temveč le v obrambo. Misli, da je minula doba, ko je v Dunajskem parlamentu stal Slovan proti Slovanu. Kakor Čehi na Moravskem in Sileškem, boré se tudi Slovenci za emancipacijo na Stirskem, Koroškem in Primorskem. V imenu češkega naroda želi, da bi se kmalu uresničile besede Prešernove: „V remena bodo se Slovincem razjasnila.“ — Bar. Rukavina je priporočal slogo s Hrvati, a kedar pride zmaga, tudi ostati v slogi. Hrvatje, v imenu katerih govori, pripadajo tisti stranki, ki deluje na svo-

bodno združenje Slovencev in Hrvatov. — Poslanec dr. Stojan, govore na slovenskem jeziku, je prinesel pozdrav z Velegrada, kjer počivata Ciril in Metodij. — Vit. Vuković je Slovence zagotovil solidarnosti dalm. Hrvatov.

Po pozdravih so odposlali cesarju brzojavno izražanje udanosti in zvestobe.

Potem so poročali o resolucijah, ki so se sprejeli soglasno. Te resolucije so:

I. Vseslovenski in istrsko-hrvatski shod sprejme združenje vseh slovenskih in hrvatskih državnih poslancev z veseljem na znanje in odobrava v vseh točkah program „Slovanske krščansko-narodne zveze.“ Slovenskim in istrsko-hrvatskim državnim poslancem se izreka popolno zaupanje, in se isti pozivljajo, da naj v parlamentarni večini vstrajajo, dokler bode, odločno in nezavisno od trenutnih tendencij, dejansko izvrševala svoj program. — Poročevalec dr. Šusteršič.

II. Vseslovenski in istrsko-hrvatski shod zahteva, da se v členu 19. temeljnega zakona o splošnih pravicah državljanov z dne 21. decembra 1867, št. 142 drž. zak. zajamčena narodna in jezikovna jednako-pravnost v šoli, uradu in javnem življenju izvrši tudi glede slovenskega in oziroma hrvatskega jezika na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem. Torej se zahteva, da so pri vseh državnih uradih v teh deželah uradniki, ki imajo občeovati s slovenskim, odnosno hrvatskim narodom, večji v govoru in pismu slovenskega, oziroma hrvatskega jezika, in da se jezika nevesčim, uže nastavljenim uradnikom določi rok, v katerem se morajo izkazati s tem znanjem. — Poročevalec dr. Ferjančič.

III. Zbrani na vseslovenskem in istrsko-hrvatskem shodu pozivljajo svoje poslance v državnem zboru, da skupaj s svojimi zavezniki, zahtevajo z vso odločnostjo od c. kr. vlade, kot pogoj za podpiranje iste: a) da se uže dolgo trajajoči sistem v pokrajinah. Trsta z okolico v Istri, kakor i v celem Primorju, idoči naravnost na zator slovenskega in hrvatskega naroda, korenito spremeni; da se zadovolji v osnovnih državnih zakonih utemeljenim zahtevam Slovencev i Hrvatov, v cerkvenih, šolskih, upravnih, sodnih in gospodarskih strvareh; in da se z injimi postopa po zakonih, kot ravnopravnimi državljani in ljudmi; b) posebe glede Trsta z okolico: 1. da se uredé v mestu Trstu in okolici ljudske šole tako, da se slovenski otroci poučujejo v svojem materinem slovenskem jeziku, ter da se v srednjih šolah vvede poučevanje v slovenskem jeziku; 2. da se za tržaško okolico — vseh šest okrajev — ustanovi posebno c. kr. okrajno glavarstvo za preneseni delokrog povsem nezavisno od tržaškega magistrata, a zavisno naravnost od c. kr. namestništva v Trstu; 3. da se oziroma na volitve v državni zbor, izloči okolica od mesta, ter da okolica sama svojega poslanca voli. c) Posebe glede na pokrajino Istro: 1. Da se pod vplivom organov c. kr. vlade, in tudi z novci hrvatskih vernikov ne odgajajo duhovniki, skoro izključno sinovi italijanskih roditeljev, v italijanskem jeziku in duhu, ter se nastavljajo med hrvatske vernike duhovniki italijanske narodnosti in čuvstva, nevesči hrvatskemu jeziku — kakor se to dogaja posebno v jedni diecezi, — ampak da se za hrvatske vernike vzgajajo duhovniki večji hrvatskemu jeziku in zavzeti za blaginjo hrvatskega ljudstva; 2. da se za 17 000 hrvatske, odnosno slovenske

dece, neimajoče šole, ustanove hrvatske, odnosno slovenske ljudske šole, in da se tudi obstoječe ljudske šole preuredé tako, da bode vsa deca poučevana v svojem materinem jeziku; ter da se zakon o šolskih taksah, kot nasproten razvoju ljudskega šolstva, odpravi; 3. da se za 140.000 Hrvatov in 44.000 njim povsem sorodnih Slovencev, ustanovi v Pazinu gimnazija s hrvatskim učnim jezikom; 4. da upravne oblasti rabiyo s Hrvati in Slovenci hrvatski, odnosno slovenski jezik, da ne zavlačijo z najjednostavnijimi rečmi, in ne delajo zaprek, ampak hitro, postavno in nepristransko rešavajo vse zadeve, in podpirajo hrvatsko in slovensko ljudstvo, zanemarjeno ne samo v prošlih, nego i v novih, novejših in najnovejših časih; 5. da c. kr. sodnijske oblasti rabiyo s Hrvati in Slovenci hrvatski, odnosno slovenski jezik, in sploh po zakonih in predpisih postopajo, ter da se uže jedenkrat c. kr. okrožno sodišče, obstoječe za velik del Istre, vmesti v takovo mesto, kjer bodo zamogli človeče govoriti hrvatski tožitelji, obtoženci, kakor tudi njih svedoki in branitelji, in kjer bode omogočena hrvatska porota; 6. da se pri volitvah v občinska zastopstva, v deželni in državni zbor, pazi na to, da se vršijo zakoni, da vlada red, in da bode volilec zajamčena osebna sigurnost, ter da se stanje v istrskem zboru in odboru, vstvarjeno in vzdrževano nezakonitimi in nasilnimi sredstvi, spremeni v zakonito, in da se zbor ne le premesti v drugo, najprimitivnejim zahtevam odgovarjajoče mesto, nego podvzame potrebne mere, da bode vzaj v tem drugem mestu hrvatskim in slovenskim poslancem zajamčena svoboda in osebna sigurnost; 7. da se podvzamejo vse mogoče mere, s kojimi bi se pozdvigaulo toli zanemarjeno gospodarsko stanje hrvatskega in slovenskega ljudstva sploh, in še posebe, da se mu pomore v bedi, koja ga čaka vsled jako slabe letošnje letine. — Poročevalec Spinčič.

IV. Vseslovenski in istrsko-hrvatski shod v Ljubljani priznava: da se Slovincem na Goriškem, osobito v mestu in okraju goriškem, kratijo v državnih temeljnih zakonih zajamčene državljanske pravice; da se v nasprotju z naravnim pravom ter z državnimi in deželnimi zakoni Slovenci na Goriškem siloma ovirajo v svojem kulturnem razvoju; da vlada prezira dosledno in čedalje očitneje slovensko narodnost na Goriškem, ki šteje v mestu nad jedno tretjino, na deželi pa dve tretjini prebivalstva; da je vladino postopanje nasproti goriškim Slovincem rodilo v njih prepričanje, da jih vlada smatra za pleme manjše vrednosti in veljave: protestuje najodločneje proti tem odnošajem na Goriškem, ki so zakrtili, da je v tamošnjem slovenskem ljudstvu izginila vera v temeljno načelo naše države; zahteva: naj visoka c. kr. vlada vvede na Goriškem zakonite razmere v vsake.n oziru: naj omogoči goriškim Slovincem uživanje državljanskih pravic in tak kulturni razvoj, kakoršni zahteva naravno pravo ter je jamčijo obstoječi zakoni; naj terja od sebi podrejenih uradov in uradnih oseb strogo in dosledno, da postopajo popolno nepristransko, vljudno in zakonito tudi nasproti slovenskemu prebivalstvu na Goriškem v smislu svoje uradniške prisege; ter pričakuje: da bo visoka c. kr. vlada zahtevala jednako postopanje, kakor od svojih uradnikov, nasproti slovenskemu prebivalstvu na Goriškem, tudi od mestnega urada v Gorici in njegovih organov ter od kupčijske in

obratnijske zbornice goriške, in to tem bolj, ker gospodujoča, Slovencem sovražna stranka v Gorici in sploh na Goriškem se vzdržuje jedino le z vladino pomočjo. — Poročevalec dr. Franko.

V. Deželna vlada: Osrednja vlada se pozivlje, da premeni upravni sistem pri c. kr. deželni vladi na Koroškem in skrbi za to, da bode deželni predsednik bez ozira na katero politično stranko pravičen obema narodoma, ki prebivata na Koroškem, in z jednako ljubeznijo skrbel za duševno in gmotno blagostanje nemškega in slovenskega ljudstva v deželi. Sloveščina in c. kr. aradi na Koroškem. Vlada naj se ozira na dejanske potrebe koroških Slovencev in naj nastavlja pri vseh državnih uradih v slovenskem in mešovitem ozemlju take uradnike, ki so poleg druge službene sposobnosti popolnoma vešči slovenskega jezika; podložnim uradnikom naj pokaže, da je resne volje, jezikovno ravnopravnost strogo izvajati. Sloveščina pri prometnih uradih na Koroškem. Slovenski jezik ne uživa pri prometnih državnih uradih slovenske koroške pokrajine pravice, katere so mu po ustavi zagotovljene: nujno potrebno je, da pride najviša prometna uprava tem nedostatkom v okom ter jih kratkoma odpravi. Šolske zadave. Dosedanja jezikovna uredba ljudskih šol po slovenskih pokrajinah koroške dežele je krivična, kvarljiva in nepostavna. Pouk slovenskih otrok na podlagi tujega jezika zavira pravo in dobro vzgojo slovenske mladine, zabranjuje duševno izomiko in gmotni napredek, ob enem narodni obstanek koroških Slovencev.

Vseslovenski in istrsko-hrvatski shod zahteva, da najviša šolska uprava postavi tudi ljudske šole na slovenskem Koroškem na jedino pravo pedagogično didaktično podlago maternega jezika, kakor to zahtevajo državno-osnovni in šolski zakoni, na vseh šolah, koroškim Slovencem namenjenih, naj bode učni jezik slovenski. Zato shod tudi zahteva, da se umaknejo temu načelu nasprotni učni načrti za ljudske šole, ki jih je proglasil c. kr. koroški deželni šolski svet z odlokoma od dne 26. septembra 1890, št. 1623, in od dne 9. novembra 1891, št. 3178 — ter smatra vsako drugačno uredbo malih šol kot nepostavno. Nadalje zahteva shod, naj visoka deželna šolska oblast iz pedagogično didaktičnih ozirov skrbi tudi za slovenske manjšine na Koroškem tako, da se povsod, kjer se nabaja postavno število slovenskih otrok, osnujejo javne ljudske šole s slovenskim učnim jezikom. Če pa število slovenskih otrok ne dosega postavnega števila za ustanovitev slovenske šole, in jih je najmanj deset, naj se otroci v skupni šoli ločijo po materinem jeziku v skupine ali oddelke. Samo ob sebi se razumeva, da ima do učni učitelj več biti obeh učnih jezikov. Po tem načelu in vodilu naj se uredi tudi pouk v tistih nadaljevalnih in strokovnih šolah, katere obiskujejo slovenski mladeniči. Ob enem pa zahteva shod, da naj se preosnuje Celovško učiteljsiše tako, da se bodo na tem zavodu vzgajali učitelji, ki bodo zmožni poučevati slovensko mladino. Učitelj, ki ni dokazal pri maturi in pri izpitu učiteljske zmožnosti, da je vešč slovenskega jezika v govoru in pismu, ne sme se namestiti na šoli, katero obiskujejo slovenski otroci. Ako bi se na pripravnici v Celovcu ne oglašilo zadostno število slovenskih pripravnikov, naj se razpišejo letne podpore tistim pripravnikom na učiteljskih v Ljubljani, v Mariboru, v Kopru, ki se za-

vežejo, da hočejo vsaj 6 let delovati na Koroškem. Tako bi dobili v teku nekaterih let zadostno število takih učiteljev, ki so zmožni sloveščine v govoru in v pismu Volilni red za deželni in državni zbor. Volilne razmere na Koroškem za deželni in državni zbor so Slovencem neugodne in krivične. Visoka c. kr. vlada naj skrbi, da se dosednji volilni red v obeh ozirih prenaredi, in sicer za državni zbor po predlogu, ki so ga nasovetovali slovenski poslanci dne 24. majnika t. l. v 17. seji v ravno preteklem zasedanju državnega zbora. — Poročevalec Grafenauer.

VI. Da se ugotovi opravičenim težnjam vseh Slovencev na Spodnjem Štajerskem po enakopravnosti, treba, da se one slovenske župnije, katere spadajo sedaj še pod sekovsko škofijo, združijo z lavantinsko vladikovino v Mariboru. ter da se sodiščni okraji Radgona, Cmurek in Arvež podredijo novemu okrožnemu sodišču v Mariboru.

Bezpegojna potreba je, da se ljudska šola, namenjena za pouk slovenskim otrokom, uredi skozi in skozi na podlagi materinega jezika kot izključivega poučnega jezika, ter da neha biti ista v rokah nemškonacionalnih in liberalnih šolskih nadzornikov golo sredstvo za ponemčevanje slovenskega naroda. Treba je, da se deželni šolski svet štajerski razdeli v dva oddelka, nemški in slovenski, kateri opravlja vsaki samostojno vse posle zadevajoče njemu podrejene šole. Učiteljsiše v Mariboru, namenjeno vzgoji učiteljev za slovenske spodnještajerske šole, mora se urediti tako, da bode pouk v večini poučnih strog v slovenskem jeziku.

Vprašanje o pouku v slovenskem jeziku na Celjski gimnaziji v Celju naj se reši tako, da se na gimnaziji napravijo slovenske paralele za slovenske dijake, ter da se za tako popolneno gimnazijo zgradi novo državno, srednje šole dostojno poslopje.

Za štajerske Slovence treba osnovati v Celju državno nižo kmetijsko šolo za praktičen pouk v umnem kmetijstvu in za vinorejo in sadjerejo, potem državno podkovsko šolo, obe seveda s slovenskim poučnim jezikom

Na srednjih šolah naj se nastavljajo slovenskega jezika zmožni in slovenski mladini naklonjeni možje, ne pa odločni nasprotniki nemškonacionalnega in liberalnega mišljenja, kakor se to godi za Celje. Nadzorstvo glede vseh spodnještajerskih in srednjih šol mora se odvzeti možem, ki so znani protivniki slovenskega naroda, ter izročiti možem, katerih preteklost daje jamstvo, da jim bo napredek slovenske šole zares na srcu.

Pri imenovanju uradnikov za Spodnje Štajersko mora nehati sedanja krivična praksa, po kateri se izključujejo navadno uradniki slovenske narodnosti, in sicer celo domačini od službenih mest na Spodnjem Štajerskem. Uradniška mesta na Spodnjem Štajerskem morajo biti pristopna tudi, in to v prvi vrstvi, uradnikom slovenske narodnosti, in ta mesta ravno tako predsednikov okrožnih sodišč, okrajnih glavarjev in drugih uradnikov, pri sodiščih, pri politični in finančni upravi, pri šolah, pošti in železnicah. Pri imenovanju uradnikov za Spodnje Štajersko gledati jo strogo na to, da vsak imenovanec ima že pri imenovanju popolno znanje sloveščine ter da je zmožen uradovati v slovenskem jeziku ustno in pismeno.

Krivični volilni red treba spremeniti tako, da dobé Slovenci na Spodnjem Štajerskem svojemu številu primeren broj zastopnikov v državnem zboru, in da se vrstijo v mestno skupino vsi sedaj izpuščeni trgi. — Poročevalec dr. Dečko.

VII. Vseslovenski in istersko-hrvatski shod pripozna za rešitev naše narodnosti kot najsigurnejše sredstvo narodno avtonomijo; zato zahteva, da vlada predloži v državnem zboru zakon, ki podeli vsem narodom narodno avtonomijo in omogoči ustanovitev posebnih narodnih kulturnih zastopov za vsako narodnost, ki imajo v vseh svojih narodnostih in jezikovnih potrebah samostavno razsojevati in sklepati. — Poročevalec Povše.

VIII. a) Vseslovenski in istersko-hrvatski shod priznava kot nujno potrebo, da se delujoči stanovi našega naroda organizirajo v posamezne strokovne zadrage, v katerih bodo sami o svojih potrebah in namenih odločevali. Zato pozdravlja shod predlog kmetijskega ministerstva, po katerem se imajo osnovati kmetijske zadrage. Priporoča in nalaga svojim poslancem, da skrhé za to, da se v vseh pokrajinah, koder bivajo slovenski in hrvaški kmetovalci, osnujejo za nje, po vzgledu zadrug na Češkem in Tirolskem, posebne, nezavisne in samostalne kmetijske zadrage. b) Zahteva se, da se po vseh pokrajinah osnujejo kmetijske in obrtne šole s slovenskim, oziroma hrvaškim poučnim jezikom; prav tako naj vlada ustanovi za naš narod trgovinsko učilišče. c) Vseslovenski in istersko-hrvatski shod zahteva od vlade izdatne podpore v svrhu pospešitve in izboljšanja pojedelstva, osobito vinogradarstva in živinoreje. d) Da se delujočim našim stanovom, kmetijskim in obrtnim, pomore, snujejo naj se povsod posojilnice, deželni zastopi pa naj to podpirajo s podporami in posojili; prav tako naj skrbé za konvertovanje visokoobrestnih dolgov v nižeobrestne. e) Vlada naj že skoro izroči drž. zboru uže obljubljeni zakon o pristojbnah, po katerem se imajo pristojbine urediti, oziroma znižati osobito za manjša posestva pri podedovanju ali prevzetju od starišev. f) Državno in deželno zakonodavstvo ozira naj se na potrebe delujočih stanov, zlasti kmeta, obrtnika in delavca, naj izdaje zakone, potrebne v obrambo in varstvo poštene produkcije. g) Da se izboljša naše socialno stanje, da se obrani in osiguri imetje naših stanov, pospešijo naj deželni zastopi raznovrstno zavarovanje, in država naj se loti zavarovanja delavcev za čas onemoglosti in starosti. h) Od vlade zahteva se, da izdatno podpira osobito malo obrt, da ta zmožna postane vstrajati v tekmovalstvu na domačem in svetovnem trgu. — Poročevalec Povše.

Nacionalni kulturni parlamenti.

V 11. št. »Sl. Sv.« t. l. smo podali bistvo o zasnovi kulturnih parlamentov, katere priporoča pisatelj »osnovnih potez za konečno rešenje narodnostnega vprašanja v Avstriji«, in smo pripomnili, da se v vsem razpravljanju vjema s teorijo o nacionalni avtonomiji. V resnici se njegova načela in izvajanja iz njih celó pokrivajo s to teorijo. Danes hočemo avtorjeve nazore dalje označevati.

Sestava kulturnih parlamentov. V te zastope bi se volili člani, popolnoma ločeni od zastopnikov držav-

nega in deželnih zborov. Ker bi se v kulturnih parlamentih razpravljale samo take stvari, katere se dostajajo jezika, narodnosti, torej tudi vsega kulturnega razvoja vsake narodnosti, umestno bi bilo, da bi se poleg voljenih členov imenovali še posebe veččaki, ki so nameščeni na raznih šolah, n. pr., rektorji vseučilišč in še kaki drugi bolj znani znanstveniki, potem nekateri člani iz raznih učnih zavodov (osnovnih, srednjih in velikih šol.) Voliti pa bi smel po narodno oddeljenih okrajih vsakdor, ki ima volilno pravo, katero bi se določilo posebe; v pomešanih okrajih bi pa bila narodnost volilcev posebe zabeležena, da bi ne bilo pomot, da bi torej jedna in ista oseba ne volila n. pr. za nemški, namesto za kak slovenski kulturni parlament. Sklepe kulturnih parlamentov bi izvrševala seveda eksekutiva, in sklepalo bi se v sporazumljenju s to eksekutivo.

Omenili smo uže zadnjič, da poleg kulturnih parlamentov bi se vstvarila tudi posebna delegacija, sestavljena iz členov teh parlamentov. Ta delegacija, ki bi se mogla imenovati *državni kulturni svet*, bi razpravljala bistveno le to, kar bi veljalo za vse kulturne parlamente, torej bi postavljala osnovna načela, po katerih bi se ravnali posamični kulturni zastopi. Ta kulturni svet bi imel torej v pogledu na jezikovne in narodnostne zadače v svojem področju to, kar si dandanes neumestno prisvaja državni zbor. Razvidno je iz tega, da bi državni kulturni svet skrbel za potrebno jednotnost kulturnih načel, in kulturni parlamenti bi imeli uže direktivo po načelih, zasnovanih in danih po drž. kulturnem совету, in diferencije, ki bi se kazale in morale kazati v posamičnih kulturnih zastopih, bi bile specifične, pripadajoče tej ali oni narodnosti. Vlada ali kaka stranka bi se ne bala, da se ruši jednotnost n. pr. pouka, ko bi ta kulturni parlament sklepal takó, drugi pa drugače. Razlike bi bile vselej take, da bi se dale še podrediti osnovnim načelom, in kjer bi kak kulturni zastop prekoráčil meje svoje pristojnosti, je pa državni kulturni svet na straži, da bi ga potisnul v meje kompetencije kulturnih parlamentov. Taka zasnova drž. kulturnega sveta poleg posamičnih kulturnih zastopov je silno važna, če pomislimo, kakó hinavsko čuje do današnjega dne nemška liberalna stranka »jednotnost« države. Taka neodkritosrčnost hegemonistiških strank bi potem ne imela več nikake podlage, in skupne interese, ki jih ima država tudi v kulturnem pogledu, bi nadzoroval in čuval drž. kulturni svet boljše in vsekakor bolj pošteno, nego pa današnje, interesovane stranke gospodovalnih narodov.

Dandanes je samo naključje, ako potom šole prodere med razne narodnosti, n. pr. kak dorber motiv iz umetnosti tega ali onega naroda; drž. kulturni svet bi pa tudi na to stran priporočal, kar bi zasledil vrliga pri tej ali oni narodnosti, naj si bode v umetnosti ali kakem drugem pogledu. Danes se narodnostim vrline kradejo ali prezirajo; potem pa bi uže po šoli sprejemali to od te, ono od druge narodnosti, in začela bi blaža doba kulturnega tekmovalstva.

Kar se dostaje stroškov za kulturne naprave, plačeval bi jih vsak narod za se; utegnul pa bi davke za to določevati posebe vstvarjen obči zakon.

Skupni jezik. Naš avtor, kakor smo omenili tudi uže zadnjič, zahteva kvalifikacijo uradnikov po narodnostih od najnižje do osrednjih gosposk, ne zameta pa posredovalnega jezika med vsemi narodnostimi, kolikor bi bil zaresno potreben; ali on noče nič vedeti o tem, da bi bil ta jezik državni jezik, temveč bi moral imeti jedino značaj »državnega veznega jezika« (»staatliche Verbin-

dungssprache*) v smislu, v kakršnem se rabi francoščina v mednarodnem občenju diplomacije. Kakó naj razne gosposke občujejo med seboj, to bi določil poseben zakon, in bi torej ne smela kazati se nikaka samovolja. Našim čitateljem je znano, da rabljenje »državnega veznega jezika« bi po teoriji nacijske avtonomije morali določiti juristiški organi, torej kulturni parlamenti v sporazumljenju z vlado, ker takó bi vezni jezik dobil primerne, po potrebah tehnike občenja kolikor toliko opravičene meje.

Zastopanje vlade v kulturnih parlamentih. Vlada bi bila dolžna do najvišjih instancij občeovati s kulturnimi parlamenti po kvalifikovanih uradih in uradnikih. Umevno je torej, da bi vsako ministerstvo dobilo oddelke za vsako narodnost, in da bi vsak tak oddelek imel svojega načelnika. Tak načelnik bi utegnul pred vsem naučno ministerstvo zastopati v kulturnem parlamentu dotične narodnosti. Ko bi se razpravljalo v teh parlamentih kaj iz področja drugih ministerstev, zastopali bi pa načelniki narodnih oddelkov ista ministerstva v kulturnih zastopih.

Izvršba nacijske avtonomije zahteva pred vsem ločenje okrajev po narodnostih, torej utvrjenje nacijske posesti, nacijskiziranje uprave in kulturno nacijsko avtonomijo; drugo je združenje in uslovljeno z drugim. Bez ločenja kompaktnih mas jedne in iste narodnosti ni možno vstvariti primerne narodne uprave in ni možno podeliti vsaki narodnosti v skupnosti pravega in jednotnega skupnega kulturnega zastopa. Po izvršenju mej za vsako narodnost, po načelu združevanja po kompaktno naseljenih množicah, pa ni pretežavno nacijskiziranje uprave, ne vstvarjenje kulturnih parlamentov za vsak narod. Zato pa tudi našemu avtorju dela ločenje ali deljenje po narodnostih, zagotovljenje narodne posesti, posebne preglavice. To je tudi iz različnih vzrokov umevno. Državnopravni pomisleki pri stremljenju k narodni avtonomiji ne morejo veljati, kakor smo v 11. št. dokazovali gledé na Tirolsko. Kajti nacijska avtonomija ne trže in nima potrebe trgati dežel in njih »historijskih individualitet«; ona pušča deželne avtonomije in tudi vsakatero državno pravo nedotakneno. Proti narodni avtonomiji morejo postopati jedino agresivni narodi, ker se nadejajo, da, če se ne določijo meje v sedanosti, utegnejo one s svojim prodiranjem in umetnim širjenjem svoje narodnosti, prej ali slej razprostraniti svojo narodnost na zemljo, kjer je sedaj še druga narodnost. Radi tega razpravlja naš avtor še v posebnem zaglavju tudi vprašanje vrednosti nacijskega ekspanzivnega stremljenja. On je črez mero naklonjen nemški narodnosti, vendar pa svari njene vodje, ter jim dokazuje, da zadača nemške narodnosti v Avstriji mora biti ne v ekspanzivnosti, temveč v nadaljnjem krepljenju nemške narodnosti na znotraj; zato pa naj bi ne tlačili svobode drugih narodnosti, kajti nemška narodnost more tekmovati z drugimi narodnostimi po notranji kulturni veljavi, ne pa s tem, da bi se za nemško narodnost uzakonili posebni privilegiji! Nemška narodnost ima notranje vrline, s katerimi more i nadalje izpolnjevati svojo misijo.

A tudi Čehom daje pomisliti gledé na njih zgodovinsko državno pravo; slika jim neizmerne težave, ki se jim postavljajo na poti k glavnemu cilju. Zato svetuje tudi njim, naj bi si zagotovili najprej obstanek svoje narodnosti z narodno avtonomijo. Opominja pa tudi Nemce, da njih logika, ki jih dovaja do nacijskega ločenja na Češkem, mora koncem koncov dovajati do ločenja narodnosti od narodnosti ne le jednega, temveč vseh na-

rodov. Nacijsko avtonomijo je treba in je najbolje izvršiti istčasno za vse narode.

Nacijski stalni prepri so le preveč tudi voditeljem narodov razdražili živce; takó motijo sebe in narode za malenkosti ravno takó, kakor za velike stvari. Malenkosti jih zavirajo, da naposled ne izvrše nič velikega in za bodočnost odločilnega. Takó se tudi bojé, da bi pri razmejevanju ali ločenju krajev in kotov po narodnosti, ne izgubil se kak kotiček, kak kupček soplemske naselbine ob mejah ali sredi druge narodnosti. Zato smo mi vedno naglašali, da nacijska avtonomija se da v Avstriji izvršiti le po oddeljenju večih ali kompaktnih mas jedne in iste narodnosti, in da manjše naselbine, raztresene soplemenike, je treba puščati v strani. Kar izgubi jeden narod v jednem kraju, dobi pa na drugem kraju, in takó se izguba in pridoba približno poravna tu in tam. Kolikor ne pridejo take raztresene naselbine neposredno pod zaščito kulturnega zastopa svoje narodnosti, morejo se narodno ščititi in razvijati po posebnih uredbah in napravah, n. pr. po šolskih Maticah ali celó po zakonih za takózvane manjšine. Vsekakor more narod, ki se ščiti in razvija v okviru narodne samouprave, bolje poštovati in čuvati med drugimi narodi raztresene rojake, nego dandanes, ko je celota narodova prav za prav le po imenu celota, drugače pa bez vsake jednotne narodne organizacije. Narodno utvrjen organizem je književno in v obče duševno močen, da more znatno in blagodejno vplivati tudi na svoje, med drugimi narodi razkropljene soplemenike, in to more zatreči tiste pomisleke, ki se kažejo ob razgraničevanju raznih narodnosti v namen vstvarjenja narodne samouprave. S pomočjo poslednje se narodi izognejo vsiljevanju dvo — ali celó trojezičnosti za jedno in isto narodnost ali v jedni in isti deželi. Razkropljene množice med tujo narodnostjo so takó ali takó prisiljene občeovati z večino tuje narodnosti v jeziku poslednje; to pa jih samo po sebi še ne raznarodi, ako dobivajo kulturne in moralne moči od zunaj, od skupnega svojega naroda.

Takih mislij, katere smo uže pred leti razpravljali v „Sl. Svetu“ in še pred njim tudi v „Slov. Narodu“, je tudi naš avtor, in zato opominja tudi on, naj bi vsak narod skrbel, da dobi dejansko narodno posest, torej povsod le take kose zemlje in naselbin, za katere se še izplača posebno upravljanje tudi potom osrednje uprave. Za znatnejše oaze med tujimi narodi je še vedno možno poštovati tudi posebno jezikovno kvalifikacijo državnih uradnikov; za neznatne skupine pa bi bilo to težavno. Narod sam pa kot celota more z raznimi pomočki, če ne drugače, z vplivom svoje literature še vedno skrbeti tudi za razkropljene rojake.

Vsak narod bi dobil ne le zanj kvalifikovanih uradnikov, temveč tudi uradnikov svoje krvi, ker bi se nameščali n. pr. po številu naseljenja vsake narodnosti. Vsaka narodnost bi dobila v tem pogledu svoj status, in le ko bi v kaki dobi ne bilo dovolj domačih sil, nameščali bi se primerno kvalifikovani uradniki tuje narodnosti. Uradniki pa, ki uradujejo zaradi tehniške potrebe v državnem veznem jeziku, bi se izbirali sorazmerno iz vseh narodnosti, kakor bi določevala zakonita načela.

Meje jedne narodnosti bi se na katerem kraju utegnule sčasom premikati in premakniti, to pa bi se potem določilo tudi formalno v sporazumljenju dotičnih narodnosti. Svoboda preseljevanja bi ostala in morala ostati, ta svoboda bi provzročevala pri vsakem narodu tekom časa kake izpremembe, in kar velja za jedno narodnost, bi dajalo svobodo za prenaknenje dosedanjih mej tudi drugi narodnosti. Malodušnosti v smislu sedanje dobe bi pač ne bilo

več, ko se dela toliko hrupa, rekli bi, gledé na vsako družinico, da bi se ne potopila v drugi narodnosti, sko se je preselila med njo.

Naš avtor je pa odločno proti temu, da bi se za vstvarjenje narodne samouprave gledé na določevanje meje nacionalni povesti razpravljalo v parlamentu; treba bi bilo pozvati sodnijsko instancijo tam, kjer bi se ne mogli zjediniti. Naš avtor misli, da bi parlament ne postavljaj načel za sestavljanje takega sodišča, temveč da bi k temu opravilene korporacije same neposredno imenovala za to sposobne osebe. Tako sodišče za določevanje mej bi bilo silno važno, imelo bi dela več let, in zato bi ne bilo odveč, ko bi se mu določila doba celega lustra. To sodišče bi moralo uže po svoji sestavi uživati največje zaupanje, in da bi postopalo kar možno objektivno, umestno bi bilo celó, da bi v njem prevzel predsedništvo kak člen cesarskega doma. Sicer pa bi stranke dotičnih narodnostij same pospeševale primerno okroženje nacionalne posesti uže radi uprave; sporazumevale bi se potom kompromisov. Kjer pa bi se ne mogle dogovoriti, tam bi imelo odločilno besedo to sodišče, kateremu bi vselej tudi vlada izjavila svoje mnenje.

Podstava razmejevanju ali delovanju za ločenje nacionalne posesti bi bila posebna *vladna predloga*, ki bi vključevala predloge ali nasovete eksekutive, in bi se na tej podstavil osnove *državni zakon*, v katerem bi bila obsežena vladna predloga; ta zakon bi dobil veljavo, ko bi potekel določeni obrok za pritožbe proti vladni predlogi in proti eventualnim razsodbam razgraničevalnega sodišča.

Za tako veliko, rekli bi, epohalno važno akcijo zahteva naš avtor drugo vlado in novo izvoljen parlament, vlado s popolnim zaupanjem, in parlament, ki bi ga volili volilci z zavestjo o zadači, da gre za vstvarjenje nacionalne avtonomije in njenih uslovij. V novi vladi bi moral sedeti sposoben načelnik, s katerim bi bilo združeno malo ne usodno vprašanje; ta načelnik bi bil dolžen vstvariti primerna načela v dopolnjenje ustave v narodnem pogledu in ta načela izročiti javnosti; te osnovne poteze in pa dejstvo, kakó bi se postavila vlada proti njim, bila bi geslo za nove volitve.

Naš avtor noče prorokovati, kakó bi se izvršile nove volitve, vendar pa misli, da *Jugoslovane bi vodilo poštovanje, da od češkega državnega prava bi ne imeli mnogo dobička, pač pa da bi se izpostavili opasnosti, da bi se skušali Nemci maščevati tam, kjer so v večini, in Jugoslovani bi morebiti radi tega dali prednost nacionalni spravi v obliki narodne avtonomije*. A tudi med Čebi bi utegnula biti znatna skupina, mislimo le na takozv. realiste, socialne demokrate in njih antipode, obrtnike, ki so tudi siti narodnega prepira; ti bi torej odločili se rajši za tako organizacijo, kakoršna je narodna samouprava, nego pa za češko drž. pravo. O Nemcih samih pisatelj nima poguma prorokovati; njih v skupnosti pa ne moremo dolžiti, da bi ne bili pravega avstrijskega mišljenja.

S pomočjo nacionalne avtonomije bi dobila Avstrija na podstavi političkih in gospodarskih načel vlado iz takih krogov, ki so pozvani zato. Za pravi prospeh obče blaginje bi s tem ne bilo stvarjenega še nič, a jedno bi se doseglo, da bi bile odstranjene vsaj največje zapreke, ki so bile na poti takemu razvoju.

S tem završujemo posebno zaglavje »osnovnih potez« globoko mislečega pisatelja, avstrijskim Slovanom pa priporočamo tudi te točke, katere smo mi tudi tu tolmačili še posebe, v nadaljnje premišljevanje. Pristavljamo, da nemške stranke niso ali čisto nič ali pa le površno omenile, prevažno bro-

šuro, in to je dokaz, da anonimni »patrijot« je uže preveč pravičen drugim narodnostim, dasi poštevava Nemce na prvem mestu.

Starokatoliki o Slovanih.

Prve dni sept. t. l. zbrali so se starokatoliki na Dunaju, in sicer na svojem IV. mednarodnem kongresu. Došli so delegati iz Amerike, Anglije, Francije, Nemčije, Holandije, Italije, Avstrije, Rusije, Srbije. Imeli so delegati seje sami med seboj zjutraj, v večer pa javne seje. V jedni evangelijski cerkvi so opravljali bogoslužjenje, združeno s propovedjo, in so imeli tudi prvo javno sejo. Za druge seje pa jim je dala Dunajska občina dvorane na razpolaganje v starem in novem občinskem domu.

Med ruskimi udeležniki je bil odposlan delegat sv. sinoda v Petrogradu, protopresbiter Janyšev, spovednik pok. carja Aleksandra III. in sedanjega carja Nikolaja II. Janyšev je zajedno prinesel pozdrav kongresu od Petrograjskega mitropolita Palladija. Bilo je tudi več ruskih viših svečenikov, ki so pri zamejnih poslanstvih, kakor Dunajski, Dreždanski, Budapeštanski, potem znani cerkveni pisatelj ruski general A. A. Kirějev, prof. Novikov iz Jarjeva, Kerenskij iz Kazani, gg. N. N. Ryžkov in Kerzov, g.-a Novikova, i dr. Od srbske cerkve sta bila škof Ružičič in arhimandrit Ilarijon (Vasić) kot zastopnik srbskega mitropolita Mihačila. Iz Nemčije je bil poleg drugih tudi starokat. škof. dr. Weber, iz Švice škof Herzog. Govorili so najbolj nemški, potem angleški, francoski. Pozdravljali so se tudi na ruskem in srbskem jeziku. Arhimandrit Ilarijon je v poseljni seji po srbski govoril in želel zjedinitvenja cerkvā. Italijanski svečenik je govoril latinski in italijanski.

Ruski odposlanik Janyšev je rekel med drugim: »Treba je poštovati za visoko čast, prisostvovati na takem zboru, ki si je odločil služiti, idejam miru, istine, svobode, jedinitvenja v veri in ljubezni. Da pa ta velika jedinstvena blaga nahajajo v pozemskem življenja sebi simpatije, ali, bolje rečeno, cenijo se visoko na Vstoku — v dokaz temu je pristotnost dveh zastopnikov iz Rusije in Srbije. Še več: v Petrogradu je komisija, ustanovljena od sv. sinoda, da bi izsledovala zmožnost zjedinitvenja s starokatoliško cerkvijo, in po moreh deluje na vresničenje tega cilja. Kot člen te komisije, sem pooblaščen od nje in od prvega člana sv. sinoda, mitropolita Palladija, izročite srčen pozdrav Dunajskim starokatolikom in vsem udeležnikom kongresa ter izreči željo: Blagoslovi Gospod Bog ta blagorodna, resnično krščanska stremjenja in namerjenja.«

Tudi srbski škof je pri poslednji seji takó govoril. Carigrabski patrijarh in drugi pravoslavni dostojanstveniki so poslali pismene pozdrave, vse smislu ljubezni in iskrenih željā gledé na zjedinitvenje raznih cerkev.

Starokatoliški govorniki so se kazali prek in prek pohlevni, zavedajoči se težav, ki jih ima od začetka in še bolj danes njih stremjenje. Nikdar na nobenem zboru nisi zapazil manj napuha, nego na tem kongresu, v besedah in v programu naglašujejo samo ljubezen in strpnost v smislu krščanskega duha. Da, oni gredo tako daleč v svojem programu, da zametajo načelno vsakatero posvetno pomoč. Trdijo, da dobra stvar se priporoča sama ter ne potrebuje ne meča ne druge

podpore od posvetne oblasti, in oni so preverjeni, da zmaga njih preverjenje. V govorih so zametali vsako polovičarstvo; za mlačneže nemarajo, češ, taki bolj škodujejo, nego koristijo cerkvi. V jedni točki sprejete programa naglašajo konservatizem v smislu, da se držé starih tradicij in konciljev, z druge strani pa tudi svobodno mišljenje, v smislu, da ima svobodno vest vsakdor, in da je sam odgovoren za vse svoje.

Med njimi so bistri možje, kakor sta takoj na prvi hip pokazala zlasti škofa starokatolikom v Nemčiji in Švici. Nemški škof je priporočil modroslovna dela jednega katoliškega avstrijskega pisatelja, rekši, da je ta dokazal pravo krščansko naziranje o stvarniku in svetu, o duši in telesu tudi z razumovimi pomočki.

No, nas zamina V. kongres starokatolikov radi tega, ker so postavili letos na program tudi točke, ki se dostajajo zapadnih Slovanov. Tem je kongres odmeril jedno celo sejo delegatskega zborovanja.

Med prvimi v tej obilo obiskani seji je govoril starokatoliški župnik Goetz iz Passava, kjer je posebna občina tega veroizpovedanja. V kratkih potezah je obžaloval ta mladi gospod delovanje sv. Cirila in Metodija. Kazal je na razmerje, v katerem je bil Ciril in Metodij nasproti Carjigrajskemu patrijarhu in rimskemu papežu. Rekel je, da cerkev, kakoršna je bila za Metodija, se vjema s cerkvijo, kakor jo priznavajo starokatoliki. Ti so zavneti za nacionalne cerkve, tako pa uže imajo Slovani v cerkvi cirilometodijski. To cerkev bi starokatoliki pustili Slovanom nedotakneno, kolikor bi pristopili k starokatoliškemu izpovedanju. Kazal je, kakó je grškoslovanski obred slabil se tekom stoletij v unijatski cerkvi, in Slovani sami vidijo, kako je s takozvanimi glagoljaši. Starokatoliki pa, kakor se držé stare cerkve, takó bi ščitili tudi cirilometodijsko cerkev zapadnim Slovanom. Starokatoliki, povdarjali so na kongresu tudi drugi, vedó dobro razločevati med cerkvenimi obrednimi jeziki, ki jih je priznala stara cerkev, in med jeziki, katere dandanes govoré moderni narodi; Slovanom pa bi se vsekakor ohranil staroslovanski jezik v cirilometodijski cerkvi. Gledé na druge narode, ki nimajo takó ugodne cerkvene zgodovine, kakor Slovani, bi starokatoliki zjedini se kakó drugače, da bi dobili tudi nacionalne cerkve. Te cerkve bi se ne razlikovale po duhu ali dogmatičnih točkah, temveč jedino po jeziku. Posebe so povdarjali jedinstvo duha v verskem učenju in mišljenju, in le gledé na jezik ali kak znanji narodni običaj bi dajali nakoncesije. S tem povdarjanjem jedinstva hočejo uže naprej starokatoliki braniti se napadov in sumničenj.

Kongres je ob tej priliki pošteval posebno Čehoslovane, ki so tudi imeli svoje zastopnike na zborovanju; 3 govorniki, dva češka in 1 nemški, so tvrdili, da poznajo dobro razmere v českih zemljah, in da jim je znano tudi mišljenje prostakov. Jedna točka je bila odločena tudi Husu in Hieronimu Praškemu; ta točka naglašá, da, negledé na prave ali krive vzroke, je bilo sežganje Husa vsekakor nekrščansko. V konkretni izraženi se niso hoteli izpuščati. V obče so se ogibali vsemu, kar bi dajalo povod nadaljnim napadom. Gledé na Husa so tvrdili, da je on hotel ščititi duh cirilometodijske cerkve, da je on zapustil tradicije, katerih držati se imajo Čehoslovani vse pravo, in to bi jim zlajšalo povrnitev k cirilometodijski cerkvi.

Opomnili so, da nacionalna cerkev bi bila važna in velika dobrota ne le za narode, temveč specialno

tudi za Avstro-Ogersko, ker bi poblazila in s krščanskim duhom odstranila sedanja nasprotja avstro-ogerskih narodnostij. V pogledu na tako perspektivo se nadeljajo starokatoliki, da bodo narodi umeli njih stremljenja.

Med starokatoliki sanjimi si zapazil, da se držé po dejanju tega, kar učé. Na zborovanju nisi zasledil nikake mrznje narodnosti proti narodnosti, in so preverjeni o dobrem delu, ako le pomnože vrtniki njih vrste.

Modri so vsekakor; spoznali so položenoje v Avstro-Ogerski in to so hoteli na kongresu porabiti v korist svojega verskega preverjenja. To cenijo više, nego pa agresivne pridobitve v nacionalnem pogledu. Za nacionalno cerkev so se potegnuli pred vsem nemški starokatoliki, in ko bi bili oni nacionalni, zajedno agresivni šovenisti, bi vsaj avstro-ogerskim Slovanom ne ponujali orožja, s katerim bi se mogli v resnici okrepiti vsaj nacionalno. Le ljudje, ki so pripravljeni na napave in prosledovanje, in ki so preverjeni o svoji stvari, morejo dandanes ponujati takih sredstev svojemu bližnjemu, ki ni iste narodnosti.

Da starokatoliki dobro mislijo gledé na zapadne Slovane, razvidelo se je takoj še za časa zborovanja njih mednarodnega kongresa. V posebnih strupenih člankih so jim nemški nacionalci očitali, da delajo propagando v okrepjenje Slovanov; očitali so jim, da se trudijo za Slovane, češ, naj bi si ti pomagali sami, Nemci pa da si morejo pomagati s protestantizmom, ne pa starokatolicizmom.

Z druge strani jih je večkrat obdeloval tudi na zapadnih Slovanih in v obče Slovanih uže toliko zagrešivši in nepoboljšljivi „Vaterland“. Ta je prav s fistiški očital starokatolikom neznanje zgodovine in je pobijal njih trjenje, da bi imeli Slovani svojo „slovansko“ cerkev. „Vaterland“ je le podtaknul, kar je želel. Starokatoliki niso tvrdili, da je cirilometodijska cerkev kaka posebna ločena, specialno slovanska cerkev, temveč le, da je ta taka cerkev, v kateri je poleg starega grškega obreda priznan in nameščen na mesto grškega staroslovanski jezik kot obredni jezik. Ali je še kaka specifična posebnost razvila se v cirilometodijski cerkvi, zato se starokatoliki zmenijo toliko manj, ker jim je le do učenja v smislu stare, nekdanje zjedinjene cerkve.

„Vaterland“ pa tvrdi tudi neresnico, češ, da staroslovanski jezik razumejo dandanes zapadni Slovani ravno toliko, kakor latinski, grški ali kak star drug jezik, prav za prav še manj, nego latinski, kolikor se tega učé po šolah ali zasebno sami. Zapadni in vsi Slovani razumejo prav kmalu staroslovanski jezik, mnogo laže nego današnji Romani latinščino; to dokazujejo dejstva vstočnih Slovanov in vseh teh, ki citajo ali slišijo glasove staroslovenske. Po tem pa bi se Slovani pač stokrat laže naučili staroslovensčine, kolikor je potrebujejo v cerkvi, nego pa latinščine, a zato zapadnim Slovanom rimski katoliki nemškega, italijanskega, madjarskega mišljenja in krvnega proizhajanja ne dajajo in ne bi dajali radi prilike. Pojdite poprašat unijatske ali pa pravoslavne kristijane, ki imajo cirilometodijsko cerkev, pa zveste, da kmetič in vsak prostak ume besede in pomen teksta v molitvah bogoslužjenja. Poprašajte pa zapadnega slovanskega kmeta, koliko razume iz besed in teksta tega, kar sliši ob petih mašah rimskega obreda s latinskim jezikom, in on vam dá odgovor, ki ne bode donel prijetno na

vaše uho. Tu nam ni za kako zagovarjanje, pač pa za označenje tistih pretvez, s katerimi so slepili zapadne Slovane stoletja prej, nego se je imenoval kdo starega katolika, in s katerimi hočejo zavračati sedaj starokatolike, kateri so polni dobre volje, kateri pa so presibki, da bi mogli uspešno izpodkopavati tiste, s katerimi so prišli vsled Vatikanskega koncila v navskrižje.

Mismo to zabeležili o starokatoliškem kongresu, da bi zapadni Slovani izprevideli iz postopanja njih nacionalnih nasprotnikov, kako se ti bojé vsakega kulturnega važnega sredstva, s katerim bi si laže branili proti potapljanju v tujih narodnostih.

Zapadni Slovani, če niso slepi, ne potrebujejo ne čeških Brynhov, ne slovenskih Mahničev; bistré jim oči drugokrvniki, da zagledajo, kje je orožje za njih brambo.

Latinizatorjem so starokatoliki nekaka groza kot taki; še hujša groza bi jim bili, ko bi pridobili kakega Slovana na svojo stran. Iz istega vzroka je latinizatorjem groza celó unijatska cerkev, in strašijo ž njo kot s sredstvom, s katerim se pripravlja pot pravoslavju. Nemški nacionalci in tuji hegemonisti imenujejo zapadne Slovane panslaviste, kedar branijo svojo narodnost; latinizatorji gredó pa še jedno stopinjo dalje, on imenujejo take Slovane sbismatike, ortodoksiste in panslaviste, če se le ganejo, da bi se s pomočjo cirilom-todijske cerkve mogli okrepiti v verskem in nacionalnem duhu. Lepo gardo imajo zapadni Slovani pred seboj; ona čuje nad njimi, da se polagoma spasejo v pangermanskem ali pa kakem romanskem hlevu. Starokatoliki pa vidijo, ka' o so lepo zagrajene ovce zapadnih Slovanov v ograjnici, katere ne poderejo onitakó lehko, kakor mislijo blagohotno in blagorodno.

Kakó pomaga ruska državna banka kmetom.

V svoj čas smo poročali, kakó snujejo in širijo posojilnice po ruskih zemljah, in kakó skrbé, da bi kmet dobival potrebnega kredita. Tudi je bilo povedano, kakó se je leta 1894 preosnovala mogočna ruska državna banka, da bi delila svojo pomoč vsemu ruskemu kmetijstvu. Tu razložimo nekoliko konkretnega delovanja te banke, da avstro-ogerski Slovani spoznajo razliko med rusko in avstro-ogersko banko; to je sedaj toliko umestniše, ko mora v nedolgi dobi priti do razpravljanja o preosnovi avstro-ogerske banke tudi v totranskem državnem zboru.

Ruska državna banka je bila do leta 1894 pod nadzorstvom sveta državnih kreditnih zavodov, po novem statutu, ki ga je potrdil car 1894, nadzoruje banko sedaj neposredno državni svet. Banko so decentralizovali ter jej pridružili v upravi dva člena, jednega iz zemljišnega posestva, jednega pa iz trgovstva. Banka ima glavne podružnice in tem podrejene podružnice; poslednje se ne obračajo neposredno do državne banke v Petrogradu, temveč le do glavnih filijalk.

Oddelki za diskont, »diskontni odbori«, so sestavljeni iz dveh oddeljenj: jedno je namenjeno trgovini, drugo pa kmetijskemu kreditu. V tem oddelku so večinoma kmetje, navadno zasebniki, katere predlaga, da jih imenuje finančni minister.

Da bi kar možno pospeševali kmetijstvo, so vstvarili pri drž. banki novo vrsto posojil, katera dajajo danes

tudi na zastavo žita, hmelja, volne in drugih pridelkov. Seveda je treba tu poštovati večja in velika kmetjska zemljišča, s kakoršnimi se ne dajo primerjati manjše kmetije mnogih avstrijskih dežel; vendar se dajo ruski zgledi uporabljati tudi za naše razmere.

Pri posojilih na zastavljeno žito postopa ruska državna banka tako-le. Na omlačeno žito daje do 75 odstotkov žitne cene; na neomlačeno žito in na slamo pa do 40 odstotkov prodajne cene. Kdor hoče dobiti posojilo na žito, dobi tiskovino ali formular, na kateri zapiše veličino svoje zemlje, stanje letine in krajnih razmer o potrebi žita, oziroma tudi, koliko žita je dobrega na prodaj. Nato pride uradnik od banke ali podružnice, da se preveri o resnici popisane formulirja; župan in dve priči iz bližine dotičnega posestva potrdijo ali ne potrdijo, kar je zabeležil kmet, ki prosi posojila. Priče morati sami znati pisati. Uradnik pošlje nato zapisnik diskontnemu oddelku banke, in tu se določi višina posojila, katero je treba vrniti najdalje v 9 mesecih. Banka utegne podaljšati obrok za 3 mesece, a ima pravo, da proda zastavljeno žito. Kmet more pa tudi obrokom plačati ali ali poplačevati posojilo, kakor ravne more. Obresti znašajo $4\frac{1}{2}$ od sto in se doplačujejo ob povračanju posojila. Dolžnik da ob prijetju posojila menjico (sola) in dobi poleg denarja list, na katerem je zapisan znesek posojila in pa vrsta in količina zastavljenega žita. Na ta list beležejo tudi zneske, če in kolikor jih kmet odplačuje po malem.

Zastavljeno žito pa se mora za vso vrednost in za obrok posojila zavarovati proti ognju pri kaki ruski družbi. Polica je zapisana na ime banke, dolžnik pa plača zmanjšano premijo. Recimo pa, da bi kmet v tem času hotel prodati del zastavljenega žita. Tudi to mu je dovoljeno, če zastavi za toliko vrednosti drugega blaga, n. pr. ovac, volne, hmelja. Zastavljeno žito pa, naj se hrani v skednju, na kašči ali kjer koli, dobi pečat z napisom: »To je zastavljeno državni banki«. Ko bi kmet vendar oddal to blago bez vedenja banke, bil bi kaznovan.

Kakor gledé na žito, postopajo tudi pri posojilih na ovce, volno, hmelj. Kar se dostaje ovac, volne, treba je vedeti, da v Rusiji ravna jo velike hleve ovac, in da se torej izplača tu pa tam iskati denarne pomoči tudi pri državni banki.

Pri banki zastavljenega blaga ne more zaseči nihče, ne zasebnik, ne državna blagajnica, n. pr. davkarija.

Če noče kmet sam prositi posojila pri banki, more to stvoriti zanj tudi kak zasebnik ali pa kaka zadruga, posojilnica, v obče kdor si bodi, ki ima kredit pri banki. Ta svoboda je tista dobrota, za katero so se potezale uže pred leti slovenske posojilnice, ko je povdarjal sosebeno M. Vošnjak potrebo, da bi avstro-ogerska banka dajala posojila vsaj zanesljivim posojilnicam, katere bi potem dajale pomoč domačim ljudem. Ruska drž. banka daje 1 odstotek provizije posrednikom med njo in kmeti, in sicer odstopa banka ta odstotek od svojih $4\frac{1}{2}$ odstotkov.

Ruska drž. banka daje pa tudi kredit proti menjicam s hipotekarno ali pa jamčeno varnostjo, in sicer v namene za zboljšanje kmetijstva. Kredit s hipotekarno varnostjo pri banki znaša 57 od sto. Prosilec takega kredita popiše na tiskovini svojo zemljo, njive, travnike itd. in mora povedati, zakaj da rabi posojilo, n. pr. za nakup živine, semena, popraviljenje suhot itd., ne sme pa rabiti posojila za nova zidanja, za poplačevanje obrestij, za nove melioracije itd. Banka sme nadzorovati kmetijsko knjigovodstvo dotičnih dolžnikov, da se preveri, ali je posestnik posojilo tudi porabil v naznačeno

svrhu; drugače ga prisili, da začne posojilo takoj poplačevati v obrokih. Banka pozveduje tudi drugače, ali je kmet zadolžen, pošten značaj itd.

Kdor išče posojila, ne da bi mogel ponuditi hipoteko, more je doseči, če dobi dva vredna poroka, ki se podpišeta na dotično menjico.

Ves kredit se izvršuje vestno, in banka je vezana pomagati in rada pomaga, kjer se kažejo potrebna uslovja. Razvidno je, da morejo ravno posojilnice in druge zadruge uspešno posredovati pri banki tudi za manjše kmete; teh se more združiti po več; zadruge dokažejo vrednost njih posestev ali gorej omenjenih vrst blaga, in kmetje in kmetiči dobé posojila in morejo takó napredovati, ne da bi prišli na boben.

Slovanskim poslancem bi priporočali, da se poučé iz nove organizacije ruske državne banke, kakó bi silili nato, da bi tudi avstro-ogerska banka preustrojila se ne le v smislu interesov velike industrije in trgovine, temveč tudi kmetijstva, in da bi ona v resnici poštevata tudi totranske ne le boljše, temveč tudi šibke dežele. »Zaveza slovenskih posojilnic« more slovenskim drž. poslancem še posebe naložiti, da izpregovoré tudi oni o kreditu, katerega avstro-ogerska banka — ni dajala doslej!

Grožnja.

Imam srca, da ti kažem
(Još se nismo mi uzeli),
Zanoveetati mi nemoj
Ljubomorno danak cieli.

Inače ću — (to mi vjeruj!)
Uzel cieli kup pjesama
Ružno pismo — lóse pjesme,
Pa se muči s njima sama.

Tad ćeš vidjet, kako znađe
Mrtvo slovo dosadljivat',
Kamo li ne živa riječ,
Kad mi staneš zaderkivat'.

Srećko Zindl.

ПОКАЖИ МИ ДУШО...

Покажи ми душу, нemoј ништа крити,
Што на твоим очим, бисес сузе сјају;
Покажи ми могул'у помоћ ти бити,
Судјеловат твоје жалостноме вају.

Или т' мој одлазак побуђује тугу,
Што за кратко врјеме морам се растати,
За на војну идем, томе светом дугу,
Што од сина тражи отаџбина мати?

Ој, избриши сузе, миленице моја!
Веселијем срцем у борбу ме прати,
И моли се творцу, да с' крвнога боја,
Твој се војно здраво у наручја врати.

И, да роду слава помножи се дивна!
Кад са лјутим мачем срушимо душмане,
Ланци ропски клети, јад и туга кивна,
Га миломе српству за навјек престане.

И да милом роду сјајна зора сване,
Зору коју Србин желјно очекива,
Да разтури таму и већ да одахне,
У слободи светој вјечно да ужива.

Мило Јововић.

У Т Ћ С Ћ.

Ночевала тўчка золотая
На груди утёса великана.
Утромъ въ путь она умчалась рано
По лазури весело играя.

Но остался влажный слѣгъ въ морщинѣ
Стараго утёса. Одиноко
Онъ стоитъ; задумался глубоко
И тихонько плачетъ онъ въ пустынь...

М. Лермонтовъ.

Утёсъ, -а, strma, kakor da utesana skala ali gora. — Лазурь, -и, ž. nebesna modrina, nebesni svod. — Морщина, -ы, ž. guba, grbanes; f. mrščiti se. — Задуматься, -аюсь, zamisliti se. — Тихонько, natiho, prav tiho, umenjš; od muxo: 1) tiho; 2) počasi. — Тинье вѣдѣнь, дальше будещь, hitrost nikjer ni dobra, ital. chi va piano, va sano. X—къ.

„Salonska knjižnica.“

O novem podjetju smo dobili tudi naslednje vrstice. Prvi snopič nam podaje pod naslovom »O te ženske!« zbrane novelice nadarjenega in pripoznanega slovenskega pripovedovalca Fr. Govékarja. — Večinoma so ponatisnene feljtonom naših dnevnikov, nekaj pa jih je tu prvič objavljenih. Dasi vse prvenke mladega pisatelja, dokazujejo nam vse njegov velik pripovedni talent, njegovo izbornu tehniko in zanimivo opisovanje. Vse nam zrcalijo žensko dušo, večina njih strastno in zlobno dušo; le dve, tri opisanke povzdigujejo se izmed propalosti svojih tovarišic v idealne višine.

Izmed povestij mi zlasti ugajajo tri: »Doktor Strnad« je od vseh tehnično najbolj dovršena; »Te punice, te punice...« je krasna žanrska slika; »V mraku« pa odlikuje se po izborni psihologiji v opisu iz otroškega življenja. — Dasi imajo tudi ostale svoje vrline, vendar so v primeri z navedenimi mnogo nedostatnejše. »Institutka« zdi se i vse prepozajična; »Primo loco« in »Danica« pa imati v svojih junakinjah neverjetno in neprimerno zle značaje. Nočem trditi, da bi v ženstvu ne vladalo dovolj zlobnosti, tudi ne oporekati pisatelju, da nam s posebnim veseljem in z resnično mojsterskim opisom predstavlja baš zlobnosti v ženstvu, ali zakaj samo take *ekstreme*? »Pavlina« je jako mična noveleta; le profesorja sta preveč po znanih tipih nerodneža. »O te ženske« (zadnja loveľa v zbirki) nam podaje tri črtice iz zakonskega življenja; »usoda in slučaj, ki imata zlasti v slovenskih romanih velikanski ulogi,« kakor pravi pisatelj sam, pa se tudi pri njem zlasti v tej črtici nista zatajila.

V celoti: zbirka je vrlo zanimiva, ne le ker nam podaje delca modernega slovenskega pisatelja — temveč ker so ta delca v istini dobra, nekatera do cela dovršena. Vsekakor pa je ž njimi umestno pričeta »Salonska knjižnica«, katero najtopleje priporočamo vsem i obražencem. Pri nizki ceni je le tedaj možno, da se vzdrži in procvita, ako stvoré vsi izbraženci slovenski svojo *dolžnost*, da kupujejo in razširjajo to knjigo in nje naslednice.

Fr. G—l.

Občestvo M. Kačkovskega.

Našim čitateljem je znano veliko društvo M. Kačkovskega, katero združuje gledé na avstro-ogerske Maloruse približno to, kar izvršuje na Slovenskem družba sv. Mohora, »Matica Slovenska« in

še kako slovensko kulturno društvo. Sedež ima o Levovu, podružnice pa po vsej Galiciji, kjer prebivajo skupno Malorusi. Letos je imelo svoj obči zbor v Drohobizu, katerega se je udeležilo okoli 2000 členov, največ kmetov in svečnikov, potem pa tudi drugih posvetnih naobražencev.

Po bogoslužju in propovedi je otvoril zborovanje veleza-sluzni predsednik B. A. Dedicikij, na predlog kalerega je bil izbran predsednikom zborovanja dekan o. Th. Kaluznjackij. Dr. J. A. Dobrjanskij je prečital poročilo o delovanju. Vseh sej je imel glavni odbor 28, uredniški odbor pa po potrebi posvetovalni. Glavno delo odbora je bilo v tem, da so se redno izdavale mesečne knjižice, prepošte pisane in namenjene narodu. Od lanskega leta so izdali knjižice: št. 251 „Грѣхъмъ добра не доборишь“; št. 252 „Каляды и набожныя песни“; št. 253 „Всѣхъ слухай, свой разумъ май“; št. 254—255 „Познай себе, буде съ тебе“ na podstavi zgodovine Rusije; št. 256 „Отецъ Олимпій“ in „О вѣбракъ и собранияхъ“; št. 257 „Въ ночи“; št. 258 „Родная стрѣха“; št. 259 „Первыя Варяги“; št. 260—261 „О садоводствѣ“ часть I. — vsega 9 knjižic na 22 1/2 polah za knjigarsko ceno 1 gld. 44 kr. Tiskale so se v 7 do 10.000 iztiskih. Poleg tega je društvo izdalo nov pravilnik za snovanje čitalnic, štacun itd. Mnogo teh knjižic so razprodali tudi med ruskimi izseljenci v Severni Ameriki, Kanadi in Braziliji; ti se zanimajo za društvo in pošiljajo tudi prispevkov za dom, ki si ga hoče društvo sezidati v Levovu. Društvo je raznim čitalnicam svoje knjige poslalo tudi v dar.

Društvo je dobivalo poročila od čitalnic in je tem vselej, kedar so prosile, pomagalo s svetom, kako naj snuje narod razne gospodarske zavode; ker je v glavnem odboru tudi večih juristov, so ti društvom v mnogih potrebah delali tožbe itd. Kar je poslednji zbor naložil glavnemu odboru, to je tudi izvršil. Obrnul se je bil tudi proti vvedenju fonetike v pismo in je bil osnovno izdelano spomenico poslal tudi cesarju, no vrnili so jo z Dunaja, in nobena točka se ni poštevila. Pritožili so se na namestništvo tudi radi dela in sejnov ob ruskih praznikih in so to pritožbo v prepisu izročili tudi vsem trem ruskim škofom. Tudi o tej pritožbi doslej vspeh ni še znan.

Sedaj ima društvo 5875 členov; pomnožili so se od lani za 870 novih. Od začetka do danes je šlo 11.704 členov. Zalog za zidanje društvenega doma znaša 4522 gld. Lani je umrla 14letna deklica in je zapustila svojo doto 100 gld. za ta dom. — Podružnice se razvijajo po razmerah krajev. — Prosili so pri namestništvu za dovoljenje nabiranja prispevkov za zidanje doma, a prošnja se je odbila. Na zboru so omenili, da o tem izpregov re poslanci v drž. zboru.

Poročilo omenja naposled, da število členov ne raste v primeri z več milijoni maloruskega naroda, ter pravi doslovno: Kedar dotečemo Čehe in Slovence, katerih prosvetna društva štejejo po sto tisoč in še ve členov! Jednako neugodno se kaže zbiranje za društveni dom, za kateri v 6 letih niso nabrali niti 5000 gld. Poročilo daje krivdo nemarnosti, boriti se s protivniki, in pravi, da bi bilo tužno, ko bi se ta napaka vgnezdila med pre prostim narodom. Priporoča inteligenciji „osebno na kmetih, naj poučuje preprosto naseljenje, naj mu razkrija slavo in veličje Rusije, tako da bi prostak poleg drugega postal tudi dober, samozavešten ruski rodoljub.

Dohodov je bilo v vsem 12.104 gld., razhodov pa 7144 gld. Ostane 4970 gld., od katerih pa pripada 4522 gld. kot depozit za društveni dom.

V občesu so podali mnogo predlogov, n. pr. da bi s primernimi knjigami dopolnjevali nezadostne šolske nauke, da bi se izdale narodne pesmi z notami, ker mlajšina raščaj uže pozablja njih napeve, da bi rodoljubni svečniki snovali ne le po svojih župnijah, temveč tudi po drugih občinah čitalnice in podpirali stare.

Odboru so izrekli zaupanje ter ga izvolili; v novo predsednik je torej zopet Bogdan Dedickej, pisatelj in bibliotekar v narodnega doma.

V konec zapeli so pesen „Mir Vam, bratje“, moščani pa so pogostili iz daljav došedše kmete in druge člene. Došlo je mnogo brzojavnih pozdravov. Jeden pozdrav iz Rave rnske ima zračilen tekst: „Ruska cerkev, vera“ in jezik — so najsilnejši stebri ruskega naroda. Za nje borili so se Zapadom ss. prvoučitelji in slovanski prosvetitelji Ciril in Metodij; to borbo sta ona izročila tudi nam. Stojmo, bratje, kot jeden mož za to našo draga svetinjo, in bodočnost pripada nam. V obče so pozdravi pobožnega duha.

Drobtine.

Dunajsko vseučilišče je šlo v poletnem tečaju 1897 skupno 5690 slušateljev, in sicer 4199 rednih pa 1491 izrednih.

V prvem tečaju smo omenili število Slovencev in drugih Slovanov; ker se le malo izpreminja število v 2. tečaju, ne bomo tu navajali teh razlik. Nas zanimajo predavanja za zimski tečaj 1897/8; o teh je možno trditi, da se na Dunajskem vseučilišču množe od leta do leta. Na pravnem in državnopravnem oddelku so določena med drugimi tudi predavanja: Uprava skupnina poslov Avstro-Ogerske, I. del. vojna uprava. — Državljanstvo in domovinsko pravo. — Iz nacionalne ekonomije: O socializmu. O Ad. Smithu kot nac. ekonomu in celó: Karl Marx pa glavni problemi nac. ekonomije. Tudi o občegospodarski in agrarni politiki. — Na modroslovnem oddelku iz zgodovine: avstrijska državna zgodovina. Odbrana zaglavja avstr. ustavne zgodovine. Reforme Marije Terezije in Jos. II. Iz slovanske filologije: Jugoslovanska literatura od najstarejših dob, 4 ure na teden; prof. dv. sov. dr. V. Jagić: o zlaganju besed v slovansčini, 2 uri, Jagić; vaje v slovanskem semenišču; 2 uri, Jagić. Zgodovina slovanskih narodov v srednjem veku, 5 ur, prof. dr. Jos. Jireček; v slovanskem semenišču: čitanje srednjeveških spomenikov; 2 uri, Jireček. Staroslovenska slovnica, 2 uri, dr. V. Vondrak. Zgodovina srbsko-hrvatskega jezika, 2 uri, dr. M. vit. Rešetar. Romantika (doba preropenja) pri Jugoslovanih, 2 uri, dr. M. Murko. Primerjalnemu jezikoslovju je odmerjenih raznoterih predavanj; znani etnograf in univerzalni lingvist dr. Frd. Müller predava tudi o klasifikaciji in pregledu vseh jezikov naše zemlje ter o izvoru in razvoju našega pisma. O novih jezikih predava učitelj Ferd. Menčík: Začetki češčine z vajami, po 3 ure; isti ima tudi češki konverzatorij in čitanje za napredniše. Dr. Maks Gumplovich uči slovnično poljskega jezika, oblikoslovje; po 2 uri, potem vodi on tudi čitanje in prevajanje spisa: „Pan Tadeusz“ 2 uri. S tem je završeno, kar na tem vseučilišču utegne posebe zaminati Slovane. O socialistik ali pravi, kjer bi se poštevila vsaj slovanska pravna in kulturna zgodovina, med predavanji ne najdeš sledu, pač pa mnogo podrobnosti o drugih narodih, posebej nemškem.

Slovenski dijaki se spodbujajo, da bi šli kar možno na Praško vseučilišče in ondri ostali vsak vsaj 1 leto, in to radi tega, ker se v Pragi lahko in kmalu naučijo češčine, ki je vredna iz mnogih ozirov, da si jo prisvojimo. Ta nasvet je pri današnjih razmerah vreden vsega uvaževanja. Tudi duh in vse mišljenje je v Pragi na ugodnišem, nego pa doma, tembolj pa nego v Gradcu ali na Dunaju. Sicer je v Pragi uže nekaj dijakov slovenskih, še več pa hrvatskih in iz drugih slovanskih plemen.

Letno izvetje c. kr. obrtnih strokovnih šol (strokovna šola za obdelovanje lesa z javno risarsko šolo in strokovna šola za umetno vezenje in čipkarstvo) v Ljubljani o šolskem l. 1896/97. Na svetlo dal c. kr. direktor Ivan Subic. Šola je završila 9. leto. Obe šoli ste se letos mirno razvijali. Risarska šola je imela 106 obiskovalcev, tako da je največja institucija te vrste v Avstriji. Zato je bilo treba napraviti 2 oddelka. Odhodna spričevala je dobilo 9 učencev, od teh je 6 stavbinskih in pohištvenih mizarjev in so 3 rezbarji. — V strokovno šolo hodijo lahko redni učenci, to so taki, ki se hočejo v smislu učnega načrta učiti v vseh letnikih, izredni pa so taki, ki bi se radi udeleževali samó nekaterih učnih predmetov. Kdor hoče biti vsprejet za rednega učenca, dolžen je dokazati, da je dovršil osnovno šolo in završil 14. leto. Domačini se uče brezplačno, inozemci plačujejo po 100 gld. na leto.

Začetkom leta je bilo rednih učencev 75, hospitantov 91, v javni risarski šoli pa 106, skupej 197. Med rednimi učenci so bili podobarji, strugarji, rezbarji, mizarji. Povoljen vspeh jih je doseglo 49, nepovoljen 7, s ponavljalnim izpitom 9, neklasificiran je ostal 1. Materin jezik je učenecem: 6 nemški, 82 slovenski, 1 hrvatski in 1 laški. Vere so rimskokat., le 1 protestant.

V strokovni šoli za umetno vezenje in čipkarstvo je dobilo 7 učenek III. letnika odhodno spričevalo. Bile pa so vse učenke zdrave, lepevedne in pridne, ker so se sposobile vse za viši razred.

Štatut šoli je popolnoma pravilno osnovan in radi tega važen tudi v narodno-kulturnem pogledu. § 1. namreč se glasi: Strokovna šola ima namen, vzgajati umetniško izvežbane vezilje in čipkarice. Na jedni strani naj oživi ostanke istovrstne domače industrije, ohranjene še na Kranjskem, na drugi strani naj omogoči na podstavi pravih, zakonom sloga primernih principov in po zgledih dobrih vzorcev splošno racionalno izurjenost v belem in pisanem vezenju ter v čipkarstvu. — Učenke so redne in izredne. Pouk je brezplačen, inozemske plačujejo po 100 gld. na leto. Za veronauk, slovenščino in nemščino imajo knjige, za druge predmete pa ne, in radi tega se snovi narekujejo. Škoda! Vpisanih učenek je bilo 67, med njimi 25 hospitantij, nemški jezik je 15 učenkam, med katerimi je 12 hospitantij, slovenski 50, laški 1 učenki. Vere so vse katoliške. Roditelji so v Ljubljani 53 učenkam. Vidi se, da ima Ljubljana največji

dobiček od te šole, a želeli bi bilo treba, da bi ravno ta ženska šola dobivala slovenskih učenk tudi od drugod, da bi se toliko uspešneje razširil in utrdil pravi vkus v umetnih ženskih delih.

C. kr. obrtna strokovna šola v Ljubljani so za slovensko narodnost v narodnem, kulturnem in naposled tudi gmotnem pogledu velika dobrota, in ima tudi dobre učne moči. Naj bi jo ne le korporacije, temveč tudi imovitiši zasebniki gmočno podpirali!

Srednje šole na Češkem. Koncem 1. 1896/97 je bilo na Češkem 79 srednjih šol, in sicer 56 gimnazij in real. gim., pa 23 realk. 32 gim. je bilo s češkim, in 24 z nemškim, 13 realk s češkim in 10 z nemškim poučnim jezikom. 2 češki gim. ste občinski, 1 realko vzdržuje češka s. Matica. Učencev na vseh srednjih šolah je bilo 28.605, in sicer 14.559 na gimnazijah, 8046 pa na realkah. 30 čeških gimnazij je štelo 8572 učencev. Češke gim. so šttele 229, nemške pa 161 razredov. Poprek pride na jedno gimn. 267 učencev, pa le 239 učencev; na jeden razred poprek 34, na 1 češki po 38, na 1 nemški le 29 učencev. Na 8. razr. pride po 26 čeških in 22 nemških učencev, — Čeških 11 drž. realk je štelo 4548 učencev; nemških 10 realk pa 3041. Poprek šteje 1 č. realka 413, 1 nem. pa 304 učence. Po narodnosti je bilo od 8914 uč. na č. gim. 8870 Čehoslovancev (med njimi 1553 Židov in 25 druge narodnosti), skupej 8938 Čehoslovancev, 3770 Nemcev, 1821 Židov in 28 druge nar., v odstotkih 61 Čehov, 25 Nemcev in 13 $\frac{1}{2}$ Židov. Na č. realkah je bilo 4999 Čehov (od teh 123 Židov), samo 2 Nemca in 4 druge nar., na nemšk. realkah pa 568 Čehov, 2468 Nemcev (od teh 665 Židov) in 5 druge narodnosti. Na vseh srednjih šolah je bilo v odstotkih 64 $\frac{1}{2}$ Čehov, 23 $\frac{1}{2}$ Nemcev in 11 $\frac{1}{2}$ Židov in 0 $\frac{1}{2}$ druge nar. Najhujše razmerje za češko narodnost je v Pragi, kjer je bilo na 8 drž. srednjih šolah od 2345 učencev le 492 Čehov, Nemcev pa 1834 (od teh 1033 Židov) in 19 druge narodnosti; v odstotkih 21 Čehov, 34 $\frac{1}{2}$ Nemcev in 44 Židov. »Politik« pristavlja: »Za 30.000 Praških Nemcev vzdržuje država 8 popolnih srednjih šol, za pol milijona Čehov pa le 11!«. V kraljestvu je 6 mil. duš; na srednjih šolah pride 1 učenec na 265 prebivalcev, 1 češki na 258 čeških, 1 nemški se le na 275 nemških prebivalcev; če izpustimo Žide, 1 češki na 269 čeških, 1 nemški na 375 nemških in 1 židovski uče na 33 židovskih prebivalcev. Ko bi se rabila jednaka mera stroškov za češko in nemško narodnost, treba bi bilo državi osnovati za Čeha kraljestva vsaj še 10 srednjih šol, ker država potroši poprečno za 1 češk. učenca 124 gl., za 1 nemškega pa 78 gl.; v Pragi celó za 1 nemškega 405, za 1 češkega le 108 gl.

In na Češkem je za slovensko narodnost v primeri z Nemci še najugodnejše; kaka pa je po drugih deželah! A nemške stranke govoré, da se zanemarlja nemška narodnost!

Na Ruskem dopuščajo židovske učence po določenih odstotkih, v Avstriji pa imajo svobodo, da čez vsako mero preplavljajo skupne šole. Takó se narodi tudi duševno judijo.

V Jurjevu (Dorpat) zasnujejo dve stolici za predavanje praktičnega bogoslovja, in sicer na letskem in estniškem jeziku. S tem polagoma izpodmaknejo nemški značaj bogoslovnega odredka na tem vseučilišču.

Na Petrograjskem vseučilišču zasnujejo novo stolico za zgodovino Habeske (Abesinije). Predaval bode mladi orientalist prof. B. Tartejev.

Pripravljajo se v Rusiji nato, da bi zasnovali tudi viši kmetijski zavod za ženske.

RAZGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

Vseslovenski shod so nemški listi začeli pretresati v posebnih člankih takoj drugi dan po njegovem izvršenju. »Ost deutsche R.« je zamenila »Görz« z »Graz« in pokazala, da njen pisec ni čisto nič poučen o stvari, a je hotel vendar po židovsko zbadati. »Neue F. Pr.« je, kakor običajno, pisala najbolj strupeno, hinavski in lažljivo. Nalašč se je potuhnula, kakor da bi ne umele pomena nacionalne avtonomije ter jo je tožestvovala s politiško in nacionalno združeno samoupravo, s tem pa takoj na zgorej strasila, češ, da Slovenci hočejo raztrgati toliko in toliko dežel. Spinčica je ovajala, kakor da bi ne bil pravi patrijot, ker se je drznul izraziti svoje preverjenje o postopanju

Beneške republike in današnjih avstrijskih vlad nasproti Istri in njenim Slovanom. V obče je perfidija v zavijanju pri tem listu največa. — »Deutsche Zeitg« pretvarja, preobrača in pači zgodovino, češ, da so slovenske dežele nemške, ker se imenujejo »Herzogtümer«, in zasmehuje slovenščino in slovensko literaturo, češ, da je jezik narodu neumeven, in književnost samo presajenje iz nemškega. Tudi ta list podtika nacionalni avtonomiji združenje politiške in sedanje dež. samouprave, pa pristavlja, da Slovenci naj plačujejo sami za svoje šole in kulturne potrebe, ne pa da bi zenje plačevali Nemci in Italijani. No ravno nac. avtonomija uči, da naj za svoje kulturne potrebe vsak narod sam znaša potrebne davke. — V obče ironizujejo nemški listi podrobno in na široko zasnovane resolucije Ljub. shoda. Dolge so res, in mi smo sovetovali, da bi se bili Slovenci radi bodočnosti omejili na jedno samo točko, namreč na zahtevanje nacionalne avtonomije. S tem bi bila ta točka moralno pridobila pri vladi in pri drugih narodih. No, kar je, je; aktualne potrebe in modrost slovenskih zastopnikov so narekovale shodu drugače; dobro je tudi tako, boljše pa nikakor ni. — Barwinski popravlja v »N. F. P.«, da na vseslov. shodu ni govoril ruski, temveč maloruski (rnsinski). Kakor da bi bila kaka pregreha govoriti v glavnem pisanem jeziku, namesto v narečju, ki je tudi pisano. Kedaj bi se kak Nemec opravičeval, ko bi mu prišlo na um, govoriti n. pr. v Hamburgu v niženemškem, ne visokomemškem jeziku? No, Barwinski je separatist in celó tak, ki se vnemlje za pokvarjeni, t. j. fonetiški pravopis maloruskega pisanega jezika. Taki politiki najprej pospešujejo cepljenje narodov, potem govoré pa o solidarnosti slovanski. Seveda je te potem toliko večja potreba. »Vaterlandu« ni po volji, da so na shodu govorili tudi o cerkvenih stvareh; no temu listu ni nič prav, s čimur bi si mogli zares pomagati *zapadni* Slovani.

Danes omenjamo le še, da je bil na shodu in pri banketu tudi velečastiti prošt Serajnik s Koroškega, 90letni starček, kateremu od nekdanje bibe srce rodoljubja. Na banketu so se vrstile napitnice, polne dobrega jedra. Slovanski listi seveda obširno poročajo o shodu, sosebeno pa hrvatski in češki.

Med mnogimi brzozavnimi pozdravi naj to pot omenimo le dva. Goriški dež. poslanec dr. A. Rojic opominja: »Težite za dosego narodne avtonomije avstrijskih Slovanov.« — Časopis »Ruslan« iz Levova: »narodna avtonomija pa bodi naše geslo!«

Kranjsko. V Kranju so slovesno otvorili gimnazijski dom, kateri je bilo dolžno sezidati Kranjsko mesto samo, da je dobilo zopet gimnazijo, in sicer odslej tudi višo.

Tržaško. V Barkovljah so otvorili Slovenci svoj »Narodni dom«. Udeležilo se je s'avnosti obilo naroda iz vse Tržaške okolice in mnogo društev. Občina Barkovlje je blizu Trsta, Italijani bi jo radi raznarodili a preprosti narod se upira na vso silo, in znak tega je tudi novi »N. doma«.

V Rojanu je vlada osrednja določila na pošti le nemški in ital. napis, v tem ko je bilo namestništvo neki privolilo tudi slovenski napis. To je Tržaškim Slovincem uganka, katero rešujejo v tem, da je osrednja vlada začela dogovarjati se z načelniki ital. kluba. Spinčič ima vedno obilo novih snovij, ki mu jih kopičijo različni činitelji.

Istra. Ital. pol. društvo je še poostrilo svoja pravila, dosedanje brutalno postopanje proti Slovanom italijanašem ni še dovolj. — Zasnovali so Italijani kmetijsko banko (Banca agraria) in hočejo z njeno pomočjo uničiti slovenske in hrvatske kmete; posojevati jim hočejo, da bi jih v še večji meri spravljali na boben. Zato po pravici opominjajo kmete, naj bi hodili na posodo v posojilnice v Pazinu, Pulju in Trstu. Žal, da je slovanskih posojilnic le premalo, in da so same še prešibke za vse potrebe.

Na otoku Krku sta 2 novomašnika opravila novo mašo na staroslovenskem jeziku, seveda z latinskim obredom. V dnevih prosledovanja navajajo slovenski listi tudi ta dogodek; poprej se je to umelo samo po sebi.

Družba sv. Cirila in Metoda je imela letos v Škofji Loki obči zbor, ki se je sijajno izvršil pri obili udeležbi. Predsednik prof. Zupan je povdrljal, da največje zasluge za družbo so si pridobile slovenske dame, žene in dekleta. Prispevki ženskih podružnic so največji. V glavnem vodstvu je vladala sloga. V vodstvo so bili lani voljeni: prof. Zupan (predsednik), župan Hribar, kurat Koblar in notar Svetec. Drugo je ostalo neizpremenjeno. Podružnice so prirastle letos 3; pokrovitelj je 201, največ 16, jih je v Litiji-Šmartnem. Podružnic je 135 z 11.175 členi. Ustanovili ste se zabavišči za Celje in Maribor. Deška šola v Trstu ima sedaj 5 razredov; v Velikovu se je zgradilo šolsko poslopje, kjer je sedaj v 1. razr. 92 dečkov in deklic. V vseh družbenih šolah je sedaj 2000 otrok. Pomagala so letos društva »Glasbena Mat.«, »Slavec«, »Ljubljana«. Uzigalice so donesle 500 gld., svinčniki 166 koron, Vrhovnikova knjižica uže doslej 205 gld. Zasluge za družbo imajo seštevno listi »Sl. Narod«, »Mir« pa »Edinost«. Pomagale so tudi posojilnice in hranilnice, kranjski dež. zbor je dal 1000, Ljublj. mestni svet pa 500 gld. Tudi nekaj volil je dalo dohodke. Blagajnik Koblar je rekel, da največje dohodke dajajo podružnice, zlasti ženske. Delavnih podružnic je 100, nekaj jih je pa zadremalo. Vzorne so: Litijska, Ljubljanska (šentpeterska je donesla 1000 gld. in št.-jakobsko-trnovska), Tržaška i dr. Stroškov je bilo 20.634 gld. 57 kr., dohodkov pa 17.110 gld. 23 kr. V Gradcu je družba podedovala hišo rodoljuba Vrečka. V odboru je odstopil dr. Jos. Vošnjak, na mesto njegovo je izvoljen prof. M. Petelin; vsi drugi odborniki so zopet izvoljeni.

Predsednik se je zahvalil na veliki udeležbi, meščanstvu in županstvu pa na krasnem vsprejemu. Potem je bil vspevski koncert. Imeli so slovenski rodoljubi zopet lep narodni dan.

b) ostali slovanski svet.

Vlada pa večina. Takoj potem, ko so nemški nacionalci in liberalci, po zapovedi skupnega njih načelnika Schönererja, odpovedali soudeležbo pri namerjani Badenijsvi konferenci, je načelnik strank sedanje večine vit. Javorski sezval izvrševalni odbor te večine na Dunaj. Uže prvi dan po posvetovanju je razglasil ta odbor, da je pooblaščen izjaviti, da vlado je volja odslej postopati z večino. Nato je ta odbor izvolil poseben pododsek, ki se je začel pogajati z vlado. Badeni pa je izrazil željo, da naj mu izvrševalni odbor predloži zahteve strank večine v skupnosti. To se je zgodilo, a Badeni je neki odgovoril, da Čehi pa Slo-

venci gredo predaleč, in ti so takoj skrčili obseg svojih zahtev. Zjediniili so se menda v tem, da bi desnica ukrotila obstrukcijo nemških strank, dalje da bi ista privolila v budgetni provizorij, v volitev delegacije, v provizorno podaljšanje pogodbe z Ogersko in rekrutni kontingent za bodoče leto. Kaj je Badeni obečal desnici za te usluge, ni znano; jednako in še bolj tajno je to, kakó menijo ugnati obstrukcijo, katera ima tudi tajne naklepe. Drž. zbor se snide v 23. sept. Mnogo slovanskih listov in tudi pristaši nemške katoliške stranke svaré desnico, naj bi ne rušila tiste svobode, katero jamči vsakateri opoziciji sedanji opravilnik zbornice poslancev; kajti po pravici se bojé, da bi šiba, s katero bi otepli sedanjo obstrukcijo, pozneje še hujše švigala nad strankami sedanje večine, seštevno slovanskimi. To svarilo je popolnoma opravičeno; kajti kdo daje jamstvo, da ne premagajo zopet drugi vplivi, ki bi prisilili Slovane zopet v opozicijo? Prav za prav ni bilo nobenega odločilnega vzroka, da so Čehi, Malorusi, Hrvati in pa Slovenci približali se vladi, katera je do poslednjega hipa skušala ohraniti nemške liberalce na svoji strani. Na vse strani je dokazano, da vlada bi bila dolžna sedaj stvoriti velike in najodločilne korake v spravo narodov; če pa nima načrtov in zasnov za tako postopanje, potem slovanske stranke nimajo vzroka podpirati take vlade. Sedaj ne gre za krpanje: sedaj je položenje dozorelo za delovanje in odločitve v velikem stilu.

Pododsek parlamentarne komisije je imel 16. sept. zopet sejo, v katero je bil došel tudi gr. Badeni. Badeni je pozval na Dunaj tudi načelnike ital. kluba, nekateri trdijo radi tega, da bi jih pridobil za večino. Drugi menijo, da dobi ital. klub zadačo posredovanja med manjšino in večino, torej v smislu, kakor je to uže pred tedni naznanjal vladni »Osservatore Triestino«.

Pododsek je rešil svojo zadačo in bode 21. sept. poročal parlamentarni komisiji o svojem delu.

Dunaj. Čehom na nobeno prošnjo ne priglasé, da bi dobila šola Komenskega pravo javnosti. Sedaj so odgovorili, da ne izvršuje svojih zadač. — Namestništvo je nasproti češkemu društvom izjavilo, da pri društvih je obravnavni jezik nemški, ne po češki. Pol milijona Čehov v Nizi Avstriji nima nikakih narodnih in jezikovnih prav, in še pri snovanju šol na svoje stroške Čehi nimajo svobode. Dunajski in drugi Čehi zamerjajo Mladočehom, da se ne potezajo za češke naselbine na Niževavstrijskem.

Kakor na Češkem, vstajajo češki narodni delavci proti socijalnim demokratom na Dunaju. Tu so imeli velik shod, ki pomenja začetek k boljšemu.

Tu je imenovan bivši minister vit. Krall predsednikom nadsodišča. Imel je važen nastopni govor glede značaja sodnikov in civilnega ter kaz. prava samega.

V prospeh Češkega doma bode tu 17. okt. narodna slavnost, pri kateri bodo sodelovala vsa češka društva Dunajska. — V isti dan bode tudi letošnji veliki zbor Kluba avstr. narodnostij.

Češko. Dne 12. sep. so listi priobčili zopet tekst cesarskega roskripta od 12. sept. 1871 ter pretresali položenje in dosedanje nevspehe. Zborovali so zastopniki čeških mest ter odločno izjavili se na vse važne strani sedanjega položnja. — Plemiči konservativni so zopet naglašali, da se hočejo trdno držati avtonom. programa sedanje večine. —

Socijalni demokrati se hoteli češki narod slepiti, češ, da oni jedini so za pravo sporazumljenje narodov. No češki narodni delavci jim primerno in odločno odgovarjajo na svojih shodih.

Radikalni in odločni: narodni listi, kakor »Vyšehrad«, »Čas« obsojajo mladočeski oportunizem. Radikalno mišljenje prodira bolj in bolj na Češkem, pa tudi na Moravskem. Dajajo jim pa povod sosebno tudi »Nar. Listy«, ki pišejo nedosledno ter se zaganjajo iz krajnosti v krajnost, kar se dostaje Dunajskih poročil in notranje politike. Dosledniša in po svoje odločniša je danes »Politik«, ki dobro opazuje sosebno gibanje v Velikonemčiji,

Sileško. Dvakrat so zborovali Nemci poslednji dni v Sileški; jedini so v tem, da naj se odpravijo jezikovne naredbe, in da naj ostanejo Čehi in Poljaki te dežele bez vsakega narodnega prava. Hegemonija nemške narodnosti naj ostane i nadalje tu in drugod.

Dalmacija. Stranka prava je 1. in 2. sept. zborovala v Spljetu; došlo je kakih 200 možakov od raznih krajev. Sprejela je 3 resolucije; v prvi zameta smeri vseh strank in frakcij v banovini, v drugi obsoja postopanje narodne stranke v Dalm. pri občinskih volitvah in gledé na vedenje nasproti Italijanom in Srbom; v tretji izjavlja, da se drži svojih načel in priporočil pok. Ant. Starčevića. Sedaj, ko vse sovražne sile pozivljejo k združevanju, je težavno umeti, da je pravaška stranka v Dalm. toliko tvrdovratna gledé na druge hrv. stranke in tudi gledé na Srbe. Tudi v Dalm. bil bi čas, da bi delovali Srbi in Hrvatje na medsebojno sporazumljenje.

Malorusko svečeništvo. Kakor znano, so uže pred leti sklenuli, da bi se maloruski svečeniki izobraževali v Rimu. V ta namen so odmerili velikih podpor, in tudi cesar Fran Josip je dal zato veliko vsoto. Papež pa je odločil, da bode v Rimu poseben maloruski kolegij, v katerem bodo jezuviti poučevali in vodili svečenike. »Reichswehr« ima v št. od 28. avg. gledé nato jako perfiden, ovajajoči dopis, popolnoma dostojen poljske zlahte in njene znane jezuitsko-poljske politike, ki uže davno ne namerja nič drugega, kakor tudi s pomočjo cerkve popoljšati malorusko narodnost. Ta dopis postavlja razmere in dogodke na glavo. List tvrdi, da Levovsko malorusko semenišče ne izpolnjuje svoje dolžnosti, da se ondi vzgajajo rusofili, da svečeniki takega mišljenja provzročujejo izgrede ob volitvah, da njih postopanje ne odgovarja narodu, vsled tega rusofili tudi ne prodirajo ob volitvah. Veče perfidije ne moreš misliti si; to je ravno tako, kakor kedar ital. irredenta na Primorskem dolži slovanske svečenike in narodne volitelje, da oni zakrivljajo poboje in izgrede ob raznih volitvah. S takimi lažmi poljska agitacija in stara nepoboljšljiva politika škoduje v največi meri katoliški cerkvi in paralizuje med pravoslavni Slovani stremljenje Leona XIII., da bi se zjediniли pravoslavni in katoliški kristijani. Ruski unijati imajo pregrenke skušnje z jezuviti, da bi mogli vabiti tudi druge Ruse v unijo z Rimom.

Hrvatska. V saboru, ki se je zaključil po izboru poslancev za madjarski drž. zbor, je bila velika debata, pretresali so opozicijonalcí sedanje razmerje in smisel dosedanje pogodbe. Prof. Smičiklas je posegel v zgodovino ter pojasnil historisko hrv. pravo v vsem svojem obsegu tudi gledé na razne dežele. No, večina je sprejela svojo adresu, katero je zasnovala po svoje. A mo-

ralni vspeh ima vendar le opozicija, ki se je potegnula tudi za Reko v svoji adresi in govorih. Hrvatje se bojé, da regnikularna delegacija privoli ne le v dosedanje kvoto, ki je prišla uže na 44%, temveč celó do 42%. To se pravi, od skupnih davkov, ki jih daje Hrvatska in Slavonija, bi smela hrv. avtonomija porabiti samo 42% za svoje vsesstranske potrebe, 58% pa naj bi dali madjarskemu gospodarstvu. Taka je s samostalnostjo kraljevine!

Ogersko. Madjarska požidjena stranka toržestvuje vsaj na zunaj, da je došel cesar Viljem II. tudi v Budimpešto. Nadedajo se, da obvelja zopet tlačenje Slovanov tudi tostran.

Protestantskim Slovakom krčijo svobodo in narodnost tudi v cerkvi.

Cesar Viljem na Ogerskem. Cesar Fran Josip je bil sedaj pri velikih vojaških vajah na Ogerskem. Tje je prišel tudi cesar Viljem, ki je došel tudi v Budimpešto. Madjari mu pripravljajo bliščoben sprejem. Nato dela sosebno liberalna stranka na povelje Židov. Ti so premeteni in bi radi tudi po tej poti izpodkopali preobračanje v tostranski polovini. Židje namreč opisujejo sedanje tostransko parlamentarno večino kot reakcionarno, ki je vneta za papeža in se kaže nasprotno trozvezi; jedino tostranski liberalci pa madjarski liberalci da so pravi zagovorniki trozveze. Židje bi torej radi dosegli, da bi cesar Viljem dobil dober vtis med Madjari, zlasti v Budimpešti, da bi torej on posredno vplival na prekrizanje sedaj pričete poti v Cislajtavski. Zato tudi prikrivajo vsako znamenje, ki bi kazalo o ohlajenju gledé na Nemčijo ali Nemce. Značilen je naslednji slučaj. Zastopnik Budimpeštanski Peter Kasics je protestoval proti bliščobnemu vsprejemu cesarja Viljema v ogerski prestolnici. Rekel je: »Mi smo bili dovolj dolgo slugе germanških zmagovalcev in njih orožje za tlačenje Slovanov. Nemškemu cesarju Arnulfu je pomagal Arpád k zmagi proti moravsko-slovanski državi, V zahvalo zato so se germanski zmagovalci in njih nasledniki pozneje obračali proti našemu narodu, da bi nam vzeli našo narodno in državno nezavisnost... Bodočnost pripada Slovanom in ne Germanom. In sosebno če se tudi gledé na Ogersko plemenito misleči ruski car spravi z našimi starimi sobojevniki, s Poljaki, in če bode nadaljeval svojo humanno politiko, bode slavizem deloval kot spasilatelj proti sistemu germanskega tlačenja. Mi smo dolžni stremeti k zvezi tudi z našimi slovanskimi brati. Mi svobodni ogerski državljani nimamo vzroka, navduševati se za germanske zmagovalce. Svet naj zve, da je tukaj pravih Madjarov, ki protestujejo proti temu«. -- O tem protestu pa so židovske madjarske novine do cela molčale. Takó pa ne misli le Kasics, temveč se tako mnenje razprostira vedno bolj, in jeden dopisnik »Politik« tvrdi da bomo slišali kmalu več o tem.

K velikim vojaškim vajam je prišel tudi načelnik ruskega generalnega štaba, Obručev.

Cesar Fran Josip je ob završenih vajah izjavil, da so hovedeli nepredovali odslanskega leta, in da je v obče zadovoljen. Cesarju Viljemu je rekel, da skrbi za sposobljenje armade, da bi bila pripravljena za vsak zaresni slučaj.

Rusija. Car Nikolaj I. s carico posetil je prvič Varšavo in privislanske kraje, to je osednje gubernije, v katerih prebivajo v večini Poljaki. V Varšavi so carski dvojici priredili velike slavnosti, tekmovali so,

kakó bi pokazali stari poljski blišč. Vse plemstvo se je po najznamenitših rodobinah predstavilo, in poklonilo se v imenu vsega naroda, obljubivše popolno udanost in zvestobo. Car pa je odgovoril najlaskaveje, da je preverjen o udanosti in vernosti, dostavivši, da tudi iz sprejema sklepa na notranje misljenje. Ko se je poslovil, je izročil sedanjemu gubernatorju knezu A. K. Imperetinskemu reskript, v katerem v novo povdarja preverjenje o čustvih udanosti, jednodušno izraženih od vseh slojev prebivalstva, izročenege upravi gubernatorja. Car zagotavlja v reskriptu, da njegove skrbi so posrečene poljskemu naseljenju ravno takó, kakor vsem drugim ruskim podanikom. Listi poljski, ki izhajajo v Rusiji, pisali so ob prisotnosti carjevi, kakor da bi se bili izpreobrneli popolnoma, in sedaj smejo tudi svobodneje pisati. Tudi ruski listi se nadejajo odslej boljšega, opominjajo pa Poljake, naj bi sedaj in odslej dokazali z dejanji, kar so pokazali z besedo in z bliščobnimi napravami ob sprejemu.

Kar se dostaja pa avstrijskih Poljakov, niso njih listi radostno pozdravljali dogodka v Rusiji, kateri more spraviti Poljake v ugodnejše položaje. Nekateri avstrijsko-poljski listi so celó drzno naglašali, češ, da ruski Poljaki niso pooblašteni, odrepati se stremljenju k obnovitvi „Poljše“. Vidi se, kakor da bi obžalovali, da bi se Poljaki popolnoma spravili z Rusijo. Kakor da bi delovali nekatere vrste Poljaki za Germanijo, niso veseli, če ne rujejo proti Slovanstvu. V Velikonemčiji seveda bi bili pa Nemci taki-to radi, da bi ruski Poljaki ostali v večnem navskrižju z Rusijo in Rusi.

Car je bil v Belostoku tudi pri velikih vojaških vajah, in je pohvalil vojnega ministra, sedanjega gubernatorja in poprejšnjega, Gurkota, da so izvežbali vojsko takó, kakor se je vrlo pokazala ob sedanjih vajah. Car se je zadovoljen vrnil s svojega več dnevnega prebivanja med Poljaki.

V Petrogradu je bilo blizu 1500 udeležencev na geološkem kongresu; bilo jih je mnogo tudi iz Avstro-Ogerske. Členi tega in medicinskega kongresa se po novinah ne morejo prehvaliti o tem, kakó bogato, razkošno so jih gostili v Moskvi, Petrogradu in tudi pod Uralom. V Petrogradu je bil tudi mednarodni statistički kongres. Ta je med drugim določil, da se XIX. vek završi z 31. dec. 1900. To je po današnji štetvi tudi jedino pravilno, ne pa tisto besedičenje, katero je hotelo poslednje leto tega stoletja uže pripisovati XX. stoletju.

Tudi v Rusiji je bila po nekaterih gubernijah letina medla, in sedaj razpravljajo, kakó bi pomagali narodu. V Rusiji je to težavniše, ker ni še toliko železnic in drugih potij, da bi mogli bez prevelikih stroškov prevažati žito iz kraja v kraj. Žita v skupnosti je po evropski in azijski Rusiji izvestno dovolj, le prevozna dela preglavice, in utegne radi tega narod trpeti tam, kjer je bila slaba letina.

„Сербъ“ kaže v posebnem članku na nejednako postopanje Nemcev in Slovanov nasproti sedanjim borbam v Avstriji. Za Čehoslovane in v obče za Slovane se drugi Slovani ne zmenijo. Nemci so solidarni, kjer živé, Slovani pa prepuščajo usodo drug drugemu. Naposled priporoča, naj bi se Slovani začeli vendar sporazumevati, kakor se to vrši sedaj med Rusi in Poljaki. Pravi, da največi nedostatek je v tem, da Slovani nimajo skupnega občevalnega jezika; radi tega

naj bi vendar gledala inteligeacija, da bi si prisvojila za medsebojno občenje ruski jezik.

Rusija pa Francija. Vrnuvšemu se predsedniku republike Faureu so napravili Francozi velikanske ovacije. Ministerski prodsednik mu je bil šel naproti; Faure je tedaj rekel, da alijancija z Rusijo je največi dogodek tega stoletja. V Parizu so bili mesto razsvetili. Sedaj ne tajé več, da bi ne bilo pisane pogodbe med Rusijo in Francijo; Bismarck jej pa skuša sam zmanjšati pomen. Sedaj tudi navajajo besede Bismarckove, katere je izustil še za svojega kancelarstva, da bi rajši takoj pričel vojno, nego da bi dopustil zvezo med Francijo in Rusijo. Mnogo se razgovarjaje o početku in vzroku sedanjega zbližanja Rusije in Francije, omenjajo, da je uže pred leti Hanotaux, zvananj franc. minister, dokazoval to potrebo. Petrograjski „Сербъ“ pa tvrdi, da alijancijo je provzročil Bismarck, ko je ril proti Rusiji in vedno žugal Franciji. — Nemci bi radi zvedeli tekst pogodbe sosebno gledé na to, ali se odnaša le k defenzivi ali pa tudi k ofenzivi. V Franciji sami je nekoliko takih, ki bi radi prisilili vlado, da bi naznanila tekst pogodbe, a to se ne posreči tako nagloma. Za Evropo pa je dovolj, da ima sedaj posebna zanesljiva poročstva miru. Car Nikolaj II. je izjavil, da zveza hoče hraniti mir pod geslom pravičnosti in dostojnosti. Ta pridevek je moralna zaušnica tistim, ki snujejo mir pod zastavo krivičnosti. Ruska diplomacija, kakor se vidi, želi, da zavlada zopet pravičnost v postopanju velike in svetovne politike, in to je ravno nasprotno diplomatskim zvičajam moža meča in krvi.

Nemška katoliška ljudska stranka, kakor izjavlja Depauli, ostane avtonomistiška, toda ne v smyslu, n. pr. češkdg radi kalizma; ona ostaje svobodna nasproti vladi in v obče. To se pravi, Slovani marajo biti jako zmerni, ako hoče jo kaj doseči s pomočjo te stranke.

Nemčija. V Lipsiji je gnezdo pangermanskih zborovanj. Ona je izhajajo tudi „Alldeutscher Blätter“ ki pišejo v smislu društva „Alldeutscher Verband“, in kakor v Avstriji Schönerer, privablja v svoje kolo velikosolce. Med Lipsijo in Schönererjanci je tesna zveza. Poslednji, v družbi z liberalci, so izda letos praznovat Sedanski dan. Govorili so takó velešlijski o Avstriji, da niti velikonemški listi niso priobčih vsega, kar je bilo na shodu izbruhano proti naši državi. Na tem shodu so povdarjali značilno pangermansko geslo: „Jeden Bog, jeden cesar, jedna domovina!“ Jeden pemskih irredentašev je v svoj Hebski listič sporočil toliko iz svojega govora v Lipsiji, da ga je dalo avstr. drž. pravdnništvo zapreti v Hebu, kjer so zopet vsled tega demonstrovali Schönererjanci.

Velikonemskim listom pa se kaže, da je bilo demonstracij uže dovolj, in sedaj, ko so mirno čakali, da se je neugodno mišljenje razvilo med narodom v Nemčiji, opominjajo avstr. prasofile in pangermane, naj bi prenehali z demonstriranjem, ker to vodi nemško narodnost v opasnost. Dovolj da je, če Velikonemci moralno vplivajo na Avstrijo, neposredno pa se ne smejo vmeševati v naše stvari. Kažejo tudi, da prestopanje mej in postopanje Schönererjancev je protiaustrijsko, in takega vedenja bi tudi Nemčija ne trpela, ko bi šli n. pr. Alzačani ali pa Poljaki v tuje sosednje zemlje izdajati domovino.

Več dijakov je hotelo iz Lipsije priti v Hebu, da bi tudi oni pomagali demonstrirati; a velikonemški listi so jih do časa posvabili, češ, da bi bilo za nje

opasno; kajti nemška zunanja vlada bi vendar ne mogla stvoriti nič za nje, ko bi se jim pripetelo kaj neljubega.

Sicer pa je le malo, takih ki bi v Nemčiji vsaj molčé ne podpirali in podpihovali pangermanov v Avstriji.

V Nemčiji so začeli uže tudi gospodarski pritiskati na Čehe. Tu in tam odpovedujejo češkim delavcem in služabnikom službe, jednako kakor po »zatvorjenem ozemlju«. Sedaj so se n. pr. v Braunschweigu pivovarji združili, da bi v svojem gmočnem interesu izpodmaknuli Plzenske pivo, katero pijejo radi tudi v Nemčiji. S tem pa izpodkopujejo tudi češke Nemce same, kateri Plzenski pivovarni prodajajo posebne vrste hmelj; zajedno utegne tudi kaka tovarna čeških Nemcev trpeti, ker utegnejo v Nemčiji obrniti se v obče proti pivu, dohajajočemu s Češkega. Tega se celó Schönererjanci bojé.

Več velikonemških listov se nadeja, da prebivanje cesarja Viljema na Ogerskem utegne vplivati na politiko v Cislitaviji, in to na korist nemškim obstrukcionistom. Tega so se uže davno nadejali Schönererjanci, spominjajoči se, da je pruska politika v svoj čas vrgla tudi Hohenwarta in njegove fundamentalke.

Bismarckov organ graja avstrijske nemške irredentaše, da hodijo čez mejo beračit pomoči. Sedaj jih opominja, ko so mnogo Velikonemcev zaslepili z lažmi in preobračanjem stvari!

Nemčija pa Italija. Kralj Umberto s kraljico je posetil v Homburgu nemškega cesarja in cesarico. Uže dalje časa so se delale priprave za ta obisk. S kraljem ital. je bil došel tudi ital. zunanji minister. Cesar Viljem in kralj Umberto sta v toplih besedah povdarjala trdnost trozveze pa prijateljstvo Nemčije in Italije. Oba sta govorila takó, kakor da bi hotela nekako zmanjšati pomen zveze med Francijo in Rusijo. No, v Avstro-Ogerski uže poznajo pomen in značaj trozveze; saj govori dovolj prošlost zato. Bismarek in Crispi sta bila in sta še sedaj prijatelja, in to govori bolje, nego vse drugo. Avstro-Ogerska je pa naposled tudi našla še drugo pomoč, nego jejjo daja trozveza; sporazumljenje z Rusijo je za njo odločilniša, nego trozveza.

Bizo v isti čas, ko je kralj Umberto slavil trozvezo, prav za prav le ovozvezo, so v Italiji zahtevali sezidanje novih tvrdjav proti Avstro-Ogerski, in celó »N. F. P.«, ki vedno zagovarja Italijo, je bila naznanila, da je ital. vlada obečala ustreči želji Imbrianija in drugih irredentaskih ital. poslancev.

Turčija in velesile. Do sklepa miru med Turčijo in Grško že sedajni prišlo; že vedno je točka radi odškodnine. zastran katere se ne morejo zjediniti. Tu pa je zopet Anglija največ kriva, ker hoče, da bi Turčija, bez pravega poročstva odzvala svoje čete iz Tesalije. Menijo pa, da druge velesile sklenejo pogodbo miru, tudi ko bi še nadajjo nagajala Anglija. To bode sedaj toliko čaše, ko je trozveza in dvozveza razglasila načela stremjenja k ohranjenju svetovnega miru.

P. Stojalovski je šel naposled v Rim, da bi dosegel preklic svojega izobčenja. To je tudi dosegel s posebno kesno izjavo. Vsled tega bode mogel zopet delovati v smislu krščanskega socializma. Plemstvu poljskemu to seveda ni po mislih, tem manj, če pride St. v drž. zbor.

Poljaki so začeli prosledovati prvi avstrijski židovski list »Neue F. Presse«, ker jih je ta glavna in

najstrupenejša Židinja poslednji čas napadala z vsakovrstnim ovajanjem. Po javnih prostorih nočejo nikjer več videti glasila Židovske zveze. Jednako priporočajo Čehi, da bi ta list zatrli med seboj. Prav bi to uže bilo; žal, da so danes malore vsi nemški listi jednakega mišljenja nasproti Slovanom; razlika je le v tem, da so židovski zajedno hudobniši, o tem ko so nacionalni bolj surovi in brutalni.

Imenovanje pri sodiščih. Gledé na novi zakon imenovano je mnogo dosedanjih in novih viših in nižih sodnikov. Po vseh deželah so velike izpremembe, v obče za sodnike ugodne, ker jih je mnogo dospelo na više stopinje. Tudi po slovenskih deželah je vsaj nekaj Slovencev dobilo zaslužena ugodnejša mesta; seveda ne toliko, kolikor bi bilo potreba. Slovenski listi navajajo izpremembe po dotičnih deželah. Tu omenjamo, da so v Gorico dobili za predsednika okrož. sodišča dosedanega višega drž. pravdnika Defacisa v Trstu. V Trstu je deželnega sodišča svetnik g. M. Trnovec imenovan svetnikom višega dež. sodišča. Obče znani, tudi od tujcev spoštovani slovenski rojak je uže davno zaslužil tako povišanje.

Armadni jezik. Nemškonacionalni listi so pisali, kakor da bi ogerski vojaki pri vajah ne bili dobro izpolnjevali svojih zadač, češ, da je temu krivo to, da madjarski častniki ne umejo dobro skupnega, t. j. nemškega armadnega jezika. Nemcem ni prav, da tudi gledé na armadni jezik delajo Madjari čim dalje večo razliko. No naj Nemci skušajo izpodkopati duvalizem, pa dosežejo, kar so izgubili po Madjarih. A nemške stranke bi imele rade tiste dobičke, katere imajo vsled duvalizma v slabljenju Slovanov, in zajedno bi rade ohranile stare zares centralistiške dobičke. Vse pa ne gre in tudi ne pojde.

Židovski kongres je bil v Baselu, in sicer od tiste stranke, katera dela propagando zato, da bi si Židje kakor si bode prisvojili Palestino ter tu vstvarili nekako svojo bolj ali manj samostalno državo. Tisti, katere bi mikalo, bi se preselili v staro obljubljeni deželo. Od ondi bi Židje dajali direktivo Židom, ki bi se nadalje ostali v Evropi in drugih svetovih, zajedno bi pa palestinski Židje dobivali svoj uže utvrjeni tribut iz držav vsega sveta; saj so si nakopičili toliko kapitala, da bi mogli z obrestmi vzdrževati svojo posebno državo. V to pa sami ne verujejo, najbrže niti tisti ne, kateri širijo nove politiske nauke, in ki se v tem smislu imenujejo tudi »Sionisti«. Ti so si vstvarili na Dunaju poseben list »Die Welt«. Značilno pa je uže to, da je urednik temu listu Žid, ki zajedno deluje kot urednik pri glavnem avstro-ogerskem židovskem glasilu »Neue F. Presse«. Poslednja popolnoma prezira novo gibanje in Baselskega kongresa niti ne omenja. To je najboljši dokaz, da veliki židovski kapitalisti nasprotujejo temu gibanju. Jeden Rothschildov je neki v šali ali zaresno rekel, da naj gredó pristasi nove politiske propagande v Palestino, on nima nič proti temu, le njega naj pusté v Evropi, n. pr. v Parizu za poslanika novi državi.

Židom se predobro godi med delajočimi in produktivnimi narodi; oni so nomadsko, zajedno parasitsko pleme, ki je tisočletja živelo in hoče še nadalje živeti na in ob životu drugih narodov. Trezni Židje, ki poznajo svojstva svojega plemena, sami označujejo novo smer kot otroško početje, ki nima nikake dejanske podstave.

Iz vsega modnega stremjenja, ki ne bode trajalo dolgo, morejo posneti misleči narodi, da se sedaj Židje sami pošteevajo kot posebno pleme, kot svojstvena narodnost, ki ima vzroke svoji razliki v krvi in zgodovinskih vplivih. Torej Židje sami več ne tajé, da se ne ločijo od drugih narodov le po veri, temveč tudi po krvi, plemenu in narodnosti. To priznanje je velike vrednosti za tiste narodnosti, ki so zaostale, in katere Židje še motijo, kakor da bi se od njih razločevali jedino po veri. Takó so Židje do poslednjih let slepili še celó kulturno razvite Evropejce, in kedar se prosledujejo, podtikajo še vedno svobodo »veroizpovedanja« ustavnim državam, to pa radi tega, da bi jih te toliko bolj in rajše ščitile proti raznovostnim protizidovskim pristašem ariške krvi. Celó škofje katoliškega izpovedanja so se do poslednjih dob držali jedino verskega stališča, kedar so se izražali o značaju Židov. Spoznanje so sedaj Židje sami popravili.

Književnost.

Salonska knjižnica. I. Izdaja in ureja Andrej Gabršček. »O te ženske!« Novele in črtice. Spisal Fran Govékar. V Gorici. Tisk. in zal. »Goriška tiskarna« A. Gabršček. 1897. Str. 291 + XVI. Cena 1 gl., po pošti 10 kr. več. Novo podjetje, katero posebe opravičuje založnik ter pravi, da slov. razumnik mora poznati vsaj prve pisatelje vseh prosvitljenih narodov, posebej one, ki so vzročili s svojimi deli kako novo smer. Knjižnica bo podajala pa izvirnih spisov in prevode ter bode izhajala le od časa do časa, kedar se pokrijejo stroški poprejšnjih knjig. — Mladi pisatelj Govékar pa, ki je v S. knjižnici prvi prišel na vrsto, opravičuje svoje spise z Moliérovim rekom, po katerem je tudi njemu resnica v lepi, umetniški obliki vzor, naj ga potem grajajo ali hvalijo. Zbrane novelice so bile priobčene v feljtonu pol. dnevnikov; tri niso bile še objavljene; vse pa so prvenke, in to priporoča pisatelj v poštevanje. Kakor znano, prištevava se Govékar k realisti in povdarja, da realizem je zmagovit. Radi njegovih večih spisov se je bil vnel živahen boj med presojevalci slovenske beletristike.

Primorski odnošaji v poslanski zbornici na Dunaju. (Po brzo-pisnih zapisnikih). V Gorici tiskala in založila tiskarna A. Gabršček. 1897. Str. 61, vel. 8. C. 25 kr. Letos so slovenski in hrv. poslanci v drž. zboru opisovali razmere in položanje posebej na Primorskem; radi obstrukcije pa niso mogli povedati vsega, kakor so želeli; vendar pa so podali mnogo snovij, katere je »Soča« najprej sama priobčila po zapisnikih, potem navedena tiskarna priobčila v posebni brošuri, tiskani v 5000 odtisih. Čisti dobiček se porabi za rodobine onih Slovencev in Hrvatov, ki so prišli v nesrečo radi letošnjih homatij na Primorskem. Kar dá kdo več, omeni se po listih.

Prva hrvatska uputa u glasoviranje za djecu i za odrasle samouke. Sestavio Fr. Š. Kuhač. II. odio. U Zagrebu 1897. Naklada Fr. Suppana (Rob. Ferd. Auer). Tisak A. Scholza. S podobno avtorjeno načelo. Ciena 3 for. 20 nč. Po zvnanosti krasno delo je ravno izšlo. Več o važni knjigi prilično posebe, danes jo le priporočamo Slovencev in ostalim Slovonom.

»Svobodni glasovi«. Poučno-zabaven list za slovensko ljudstvo. Pod tem naslovom je začel izhajati nov slovenski mesečnik, po 16 strani obsega. Izdava in urejuje ga Rok Drogenik v Celju, kamor se pošilja naročnina 1 gl. 20 kr. za 1 leto, 60 kr. za 1/2 l. V vabilu čitamo, da je namen lista. »Širiti svobodnomiselne ideje in probujati ljudstvo. S tem je povedano vse. List bode stal na stališču znanstvega socijalizma... Prinašal bode povesti, pesni ter poučne sestavke o vseh stokah človeškega življenja...«

»Православный Американский Вестник« (Органъ Православной Американской Миссии). Pod tem naslovom izhaja v Ameriki ruski polumesečnik, ki je namenjen pravoslavnim ruskim, naseljenim posebej po severozapadni Ameriki. Kakor drugi slovanski listi v Ameriki podaja tudi ta Vestnik članke in razprave

tudi v angleškem prevodu. Iz lista, ki je završil sedaj prvo leto je razvidno, kakó težavno delo imajo ruski svečeniki v Ameriki posebej radi mrzlic, najsevernejših krajev, kjer je razprostranjeno rusko naseljenje. »II. A. B.« stoji na leto okolo 9 gl. avstr. v. Izdaje ga svečenik A. Hotovicky, America, New York, city. 823 second Avenue.

»Сръбски Вјесник«. Dobili smo »прорјас«, namenjen Srbom v Bosni in Hercegovini, ki naznanja, da 1. okt. začne v Mostaru izhajati s cirilico tiskani list pod navedenim imenom. Hoče beležiti dogodke o Srbih in Slovanih zunaj Bosne in Hercegovine, posebej pa baviti se s tema 2 deželama, zlasti gledé na kulturno — prosvetni, versko — нравstveni in gospodarstveni razvoj. Stal bode list v naši državi 6 gl. Naročnina, rokopisi se pošiljajo M. Radoviću v Mostar.

Mittheilungen des Musealvereines für Krain. V. Heft. Vsebinska: Die Höhlen und Grotten in Krain. — Mittheilungen der Erdbebencommission der kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. — Literaturbericht. — Prof. dr. Osk. Grädzy, ki vodi nemški oddelek, Izvestij, našteva v prvi razpravi različne znane jame na Kranjskem ter pridaje o njih dosedanje literaturo. Pisatelj prosi, da bi mu naznanili po dopisnicah tiste jame, katerih bi on ne bil navedel v tej sestavi. V poročilu o književnosti navaja ta zvezek E. Pospichal. Flora des oesterreichischen Küstenlandes. Leipzig u. Wien, Fr. Deuticke, 1897, 8°, I. Bd.

Poziv zadruga »Rinka«.

Ob trojni meji štajerski, kranjski in koroški razprostirajo se divne Savinjske planine s strmimi vršaci in z romantičnimi gorskimi dolinami v vsej svoji veličastnosti. Pravi biser med prirodnimi lepotami pa je Logarjeva dolina, katera ima kaj sličnega samo v tako zvanem Gavarnijskem cirkusu v Pirenejah na Španskem. Dasi lepota omenjene doline očara vsakega obiskovalca, vendar se promet tujcev tod še ni popel na ono stopinjo, kakor je treba pričakovati z ozirom na izredno krasoto spodnještajerske Švice. Vzrok temu smo dolžni iskati v pomanjkanju dobrih cest in modernih gostilen.

Da se kolikor mogoče odpomore tem nedostatkom, ustanovila se je planinska zavetišča zadruga »Rinka«, katera namerja v Logarjevi dolini zgraditi hotel z enakim imenom, kateri naj ustreza vsem zahtevam današnjih turistov. Nedvojbeno nastane sčasoma še toč gorsko letovišče.

Stavba bode imela dve veliki gostilniški sobi, verando, kuhinjo ter mnogo sob za prenočevanje. Pri hotelu je smrekov gozd, kjer se lahko napravijo razna igrališča in sprehajališča.

To podjetje je z ozirom na narodno gospodarstvo sploh in povzdigo turisticke še posebej največje važnosti in vredno, da je vsi rodoljubi podporejo najkrepkeje. Vzgled nam naj so Koroško, Tirolsko, Švica in Švedska, v katerih deželah se izredno mnogo (ravno od domačinov, žrtvuje za tujce, od katerih dobe taiste vsako leto lepe dohodke.

Podpisani odbor prosi torej najvljudneje vse rodoljube in prijatelje krasnih planin, naj blagovolijo pristopiti kot člani k zadrugi »Rinka«. Deleži so ali opravični deleži po 10 gl. ali po glavni deleži po 100 gl. Več je razvidno iz zadružnih pravil, ki se na željo dopošljejo vsakomur. Denar se naj pošilja blagajniku g. dru. Ivanu Dečku, odvetniku v Celju.

Odbor zadruga »Rinka«:

Dr. *Juro Hrašovec*,
načelnik.

Dr. *Ivan Dečko*,
blagajnik.

»SLOVANSKI SVET« izhaja v 10. in 25. dan vsakega meseca, in sicer na 16 straneh. Stoji za vse leto gl. 5, pol leta gl. 2,50, četrt leta gl. 1,25. — Za učitelje, učiteljice in dijake za vse leto 4, za pol leta 2 in za četrt leta 1 gl. — Posamične številke se razpošiljajo po 20 kr. — Zunaj Avstro-Ogerske na leto 6 gl. 50 kr. — Inserate sprejema upravništvo. — Naročnina, reklamacije in vsakovrstna pisma naj se pošiljajo F. Podgorniku na Dunaj (Wien), VII., Hofstallstrasse Nr. 5.